

HAFTALIK GAZETE

1964 YILI

VERGİ AÇIKLAMALARININ
AÇIKLANMIYAN
YÖNLERİNİ
AÇIKLIYORUZ!..

OKUYUCUDAN YÖNE

Halkı soyanlar kimlerdir?

Bir vakitler Atatürk'ün büyük bir kasaba diye isimlendirdiği Yeşil Denizlinin insanları bugünlerde her halde pek mutlu olmasalar gerek... Nerden gelmektedir? Niçin gelmektedir bu mutsuzluk? Neden hepsi çilekçe bir hayat sürer bu insanların?

Füm bu insanların sefaleti, yok suluğu sadece 5-10 kişinin esiridir. Söke ovasında oynanan trajik sahne fazlasıyla Denizli - Sarayköy ovasında oynanmaktadır.

Çatı Çivril. Acıpayam ve Tavşan ilçelerinden gelen işçiler sabahın saat beşinden, akşamın saat sekizine kadar 4-5 lira yevmiye ile çalıştırılmaktadırlar... Beş lira hangi ihtiyacımı karşılayacak bu insanların? Bir kilo kuzu etinin 10, bir kilo domatesin 2 lira olduğu bu memlekette, bir günlük el emekleri ile karınlarını dahi doyuramayacak bu insanların hakkında iki pönük aşamın konuşması hazin, hazin olduğu kadar da acıdır. Pamuk ağası bey! Tesadüfen geçtiği kendi tabiri ile «amele» lerin yanından onların hayatlarını su cümlelerle anlatıyordu «Pis herifler» «Hepsi de leş gibi kokuyorlar..» Aynı kişi bu topluluğa kocası askerde bir «gelin»in genç ve güzel olduğundan bahsediyordu. Gerçek emekçi olan çilekçe bu Türk kadınına karşı kirli bir arzusun olduğu muhakkak.

Varsın hükümet toprak reformu hakkında komisyonlar kurasın. Bir gün bu toprakların bir veya iki kişinin elinde toplanmasını önleyemeyecektir.. Neden mi dediniz? Çünkü bir kaç faizci bir bankadan daha fazla ciro yapmaktadır... Bu faizciler müstahsil le verdiği her yüz liraya karşılık 50, her 200 liraya 100, her 10.000 liraya karşılık 5.000 lira almaktadırlar. Söz faizce gelişirken şunu da arzetmeden geçemeyeceğim... Geçen sene Denizliden başka yere tayin olmuş bir banka müdürünün söylediği şu sözde bakın... «Niye köylüden alacağım yüzde 6 yüzde 7 faizle uğraşır duracağım. Paramı otopan bir faizciye

verir yüzde 25 faiz rahat rahat ahırım..» Kamprador bir tiyette olan böyle bir müdürün faizci ile ortak olduğuna ne malûm?..

Faizci parayı müstahsile verirken şöyle bir şart koşmaktadır... «Bu yılki mahsulüne bana satacaksın. Orneğin müstahsilin parayı aldığı andaki pamuk fiyatı 100 kuruş diyelim. Sezon sonu 2 liraya çıkan pamuğu faizci kilosunda 100 kuruş kârla almaktadır.. Aradaki fark doğrudan doğruya faizcinin cebine inmektedir. Kooperatifleşemeyen müstahsil yüzde yetmiş varan faizi, toprağının yüzde 40, yüzde 50 geliri ile karşılayamamakta, bile bile kendini ahtapotun kollarına atmaktadır.. Böyle ocağı artık tütmeyen nice nice insanlar bilirim ben...»

Bunlar sanki yetmiyormuş gibi, şimdi de «Komünizmle Mücadele» için seri konferanslar tertiplenmektedir. Denizlilimde. Ashında bu konferanslar «Komünizmle mücadele» patenti altında AP nin propagandasından başka bir şey değildir. Bu konferanslarda işlenen ortak tema şu:

Türkiye süratle komünizme gidiyor mu? Türkiye'de 12000 komünist var mı?... Bu meyanda toplumsal yazarlara çatılmakta, onların eserlerinin okunmaması tavsiye edilmektedir.

Temennimiz şudur ki; halkı soyanların, gerçekleri açıklamayanların, çalışmadan halkın sırtından geçinmelerin son padişah Vahdettin gibi bir gün İngiliz ve Amerikan gemisine binerek kaçışları bizler için sürpriz olmasın.

O günler uzak değil, yakındır.
Nurettin GOKÇE

Komünizmle Mücadele Derneğinde konuşma

Dehşet saçma ve lekelme metodu ile sözde fikir mücadelesi yapan Komünizmle Mücadele Derneği mensupları ile yapılacak konuşmalar ve onlara yöneltilen bazı sorulara alınacak cevaplar bir hayli eğlenceli olacağı gibi, zavalı kişiler olduklarını da ortaya çıkaracaktır.

Gezici amacıyla bir süre kaldığım

(Mahkeme kararı ile yayımlandığına teklif)

Behram Eker. Adalet Partisi İlçe Başkanı değildir ve Behram Eker parti sözcüsü de değildir. Bu bakımdan beyanları partiyi ilzam etmez.

Kepsut A.P. İlçe Yönetim Kurulu İkinci Başkanı Nazım Önder

Trakya illerinden birinin Komünizmle Mücadele Derneği şubesi kurucuları ile yaptığım konuşmaya, daha doğrusu sorduğum sorulara aldığım cevapları hiç bir değişiklik yapmadan, kendi ifadeleriyle yazıyorum:

Soru — Komünizm nedir?
Cevaplar: — Her işin devlet tarafından görülmesi. Millî varlığını korutur.

— Benim tanıdığım komünizm rejimi alle kavramı tanımayan, din hürriyeti, vatan sevgisi tanımayan bir rejimdir.

— Komünizm, insan haklarını her bakımdan kısıtlayan, aile hayatına bağlılığı ve karı — kocaya karşı cemiyet hayatına kadar kısıtlayan, din düşmanlığı, demokrasî düşmanlığı, bölücülüğü, haksızlığı, kin ve ihtiraslara karşı... (Not: Bu fiye, büyük bir sıkıntı içinde yanyana dizdiği kulakları dolma kelimeler tükenince cümleyi tamamlayamadı ve «şahidim beni çağırınlar, sonra devam ederiz» diyerek ortadan kayboldu.)

— Arkadaşlara katılıyorum.

Soru — Sosyalizm nedir?
Cevaplar: — Bazı hususlarda devletin halkın menfaatinde çalışmasıdır. Mesela bazı illerde sosyalizasyon yapıldı.

— Birliktir, beraberliktir. Ancak komünizm suinlet, sosyalizm hüsnüniyet.
(Not: Diğer üyeler cevap vermedi.)

Soru: Kapitalizm nedir?
Cevaplar: — Aşırı derecede para sahibi olmaktır.

— Büyük sermayedar olan şahıslar ve devletler. Mesela Amerikalı, Rusya.

(Not: Diğer üyeler ortadan kayboldu.)

Soru: Emperyalizm nedir?
Cevaplar: — Bilmiyorum.

— Bilmiyorum.

Soru: Liberalizm nedir?
Cevaplar: — Bilmiyorum.

— Bilmiyorum.

Bazı kavramlara kargaların bile güleceği cevaplar veren, bazı kavramlarda ise haberleri olmayan bu bilgisiz kişiler komünizmle mücadele edeceklermiş...

Özkan Yıldırım
(Hukuk Öğrencisi)

Orada bir köy var, bize uzak!

Tepeler var, Suriyeye bakan tepeler. Kayalar var, taşlar var, kazma kesmez kayalar, çekik kırılmaz taşlar. Evler var, taş taş üstüne, araları balçık sıvaz duvarları, kumlu topraktan damları var. Yağmurda silindir taşlarla sıkıştırılır damları, yoksa top-

raklar akar gider. Erkekler var, kadın kahvede kâğıt oynar, bazıları yükçülüğe gider kapak mal taşırlar. Kadınlar var, dağdan çalı taşır, keçi derisi ile su getirirler. Kızlar var; dört bine, beş bine satılır.

Ve... Hele! yok orada, bir de toprak birkaç evde, ya iki, ya üç hele var. Hele! yok bahçede bir delik ve etrafında bir kaç tabta var. Toprak var, bir kaç avuç. Ya üç kişide, ya beş. Onlara ancak yeter.

Ve... Her yıl, yazın, iki ay üç ay işçilige gider bütün insanlar, tarım işçilerine. Yedisinde, çocuk, yetmişinde ihtiyar, yollara düzülür. Önce çapaya giderler Adana'ya, sonra pamuk toplama-ya. Bazan da Nusaybine piriç toplama-ya. Kızı kıranı ne kazanırlarsa bütün kış onu yerler.

Killsin Hasancah köyü burası. Kilis Gaziantepin ilçesi. Şehir yohundan altı yedi kilometre dağırtıranıp gidilir o beldeye Kartır, merkep varsa ne iyi, yoksa yürüterek.

Hasan emmi kasıdı başım Eski muhtar o, soyadı Boztas ama kimse bilmez Boztas, Hasan emmi der geçerler:

«Geçen yıl Maraslı Ahmet Çavuş geldi, ben elçiyim dedi. Nusibinin Bihatka köyüne gidelim çok çeltik var dedi. Yevmiyesiz verdi buçuk lira dedi. İki yüz ameliye vardık, peşinden gittik. Çeltik döşegine vardık. Çeltiğin sahipleri kazada Kemal Gözi ile Ali Aslan. Üçüncü bir sahibi Diyarbakırda Mehmet Arıcak ağa-ben Yedigöller söylenir. Biz bunların yevmiye yedi buçuk lira olarak çeltiklerini biçtik. Fakat ağa ile bizim aramızda bir mütahit vardı. Maras'ın Yusufnar mahallesinde bir numarada oturuyor Bekir Yar isminde bir adamdır İkinci mütahit de Maras'ın Köprü ağzı köyünde Ahmet Kurt tur, hanı ya Ahmet Çavuş dediği işte o Ameliye bizi irtgat başı etti. Bi de ağayın anlaşalım dedik. Ağa bize dedi ki: (ye di buçuk iradan sözlümüz kabuldür). İş bitip kona erdikten son-

ra, ağalarca'n Diyarbakırda Mehmet Arıcagın yanına hakkımızı ver diye gittik. Biz bi hesap yaptık, siz çeltiğimi dönüm hesabına biçtiniz diye. Paramı hesabı bi yövmiye dedik ise de, kendi dönüm hesabı kabul ettirdi. Gene de paramızı vermedi; (Ben mütahide verdim mütahitle benim aramızda mukavelem vardı) dedi.. Biz de o anda mütahidi kavıpt ettik. Ağaya gittikse de dinlemedi, (ben mütahide verdim, paramız onda) dedi Mütahit wok, kayıp. 200 ameliye döüm hesabı ağa 45 bin lira hesabı yaptı. 39 gün, gün doğandan batana dek çalışmamız bu para etmiş. Biz çalışırken un verdiler ekmek ettik, bulgur verdiler aş ettik. Onların da hesabını etti ağa. «21 bin lira borcunuz var» dedi (43 binden gidince 24 bin kahr) dedi. (Onu da mütahitten alın) dedi.. Mütahit nerde?

Öbür irtgat başılar Okkeş Kuşçu, Okkeş Kurum, vardık Maras'da bu avukat bulduk. Avukat çeltiğe tekbir (tedbir) koymak için çilekçe verdi Nusaybinde hâkim tekberi kabul etmedi. Hâkim «en mai sanabı Kemal Gözi (Gözey) girdi, sonra tekbir çevirdi. Kemal Gözi partıcı, şimdi belediye reisi o mu?»

Kaymakamığa gittik. Kaymakamık ta (söz bu işe el katamazsınız, sizi candırmaıyla atırırm, dâveniz mahkemeye verim, dedi. Mahkeme olmadı dedikse de yok oğlı, yok Kaymakamıkta da olmayınca Adana İşçi Sendikasına iki kere telgraf verip imdat istedik. Bir imdat gelmedi. On üç günümüz de böyle geçti. Para yok Hasancah nırde. Binatka köyü nırde?... Ağaya vardık, aman dedik. Neyse ağa adam başı onyeddi buçuk lira verdi. Üstü açık kamyonlar bulduk Yağmur yiye yiye çoluk çocuk 52 gün sonra köyü bulduk Şükür Allaha..»

Hasan emmi gene kasıdı başını. Hep kasıdı başımızı. Anadolu Hasancah köyü çok irtgatlar çok, hep kasırlar başlarını. Hâlâ da kasırlar, gene de kasırlar.

Ozkal YICI

NIYAZI BERKES

BATICILIK, ULUSÇULUK VE TOPLUMSAL DEVRİMLER

7,5 Lira

YÖN YAYINLARI — P.K. 512, İstanbul

İstanbul Dağıtım: Serbest Dağıtım Ortaklığı, Ankara Caddesi, No 34 — İstanbul.
Ankara Dağıtım: Aydın Kitabevi, Kocabeyoğlu Pasajı, Yentschir — Ankara.
Taşra Dağıtım: Sabri Ozakar, Vilâyet İş Hanı, Kat 2, Ankara Caddesi, İstanbul

Gerçek Yayınevi «Az Gelişmiş Ülkeler ve Sosyalizm» den sonra ikinci kitabını sunar:

EMPERYALİZM NEDİR?

Hazırlayan: FETHİ NACİ

Fiyatı 6 Lira

İstanbul Dağıtım
UGRAK KİTAPFVİ
Beyaz Saray — BEYAZIT

Odemeli İsteme Adresi
GERÇEK YAYINEVİ
P.K. 655 — İSTANBUL

NO1: Tek kitap isteyenlerin 6 liralık pul göndermeleri (YÖN — 103)

REKLAMINIZI
GAZETE VE DERGİLERLE
DEĞERLENDİRİN!

BASIN İLAN KURUMU

YURT İÇİ VE YURT DIŞI REKLAMLARINIZ İÇİN HİZMETİNİZDEDİR.

Genel Müdürlük:
Cağaloğlu, Türkocağı Caddesi No. 1
İstanbul

Telefon: 27 66 00 - 27 66 01
Telgraf adresi: BASINKURUMU

BASIN — 13354

HAFTALIK FIKIR VE SAN'AT GAZETESİ

Kurucuları: Cemal Reşit Eyüboğlu — Mümtaz Soyssi — Doğan Avcıoğlu
İmtiyaz Sahibi ve Sorumlu Yazı İşleri Müdürü: Doğan Avcıoğlu
Basıldığı yer: Göneş Matbaacılık T. A. Ş.

Yazı İşleri: Şümer
ADRES: sokak No: 16/3 Yenisehir — ANKARA
Telefon: 17 69 89 — İstanbul Bürosu (Satış İlan ve Abone İşleri): Molafenari Sok No 52 Cağaloğlu — İstanbul Tel 22 95 70 — Posta Kutusu 512 İstanbul.

ABONE: Bir yıllık (52 sayı) 60 T.L., Altı aylık (26 sayı) 30 — T.L. Üç aylık (13 sayı) 15 — T.L. Dış Yurt dışı abonemalarda bu bedellere ayrıca posta pulu ücreti kadarı ilâve yapılır. Geçmiş sayıların fiyatı 2,50 T.L./dir.

İLAN: Bu gazete her hafta 1000 nüshada yayımlanmaktadır. Reklam alanları için özel indirimler yapılır. İlan ve reklamların yayımlanmasından önceki hiçbir sorumluluk üstlenilmez.

YÖN, 27 AĞUSTOS 1965

VERGİLER AÇIKLANIRKEN

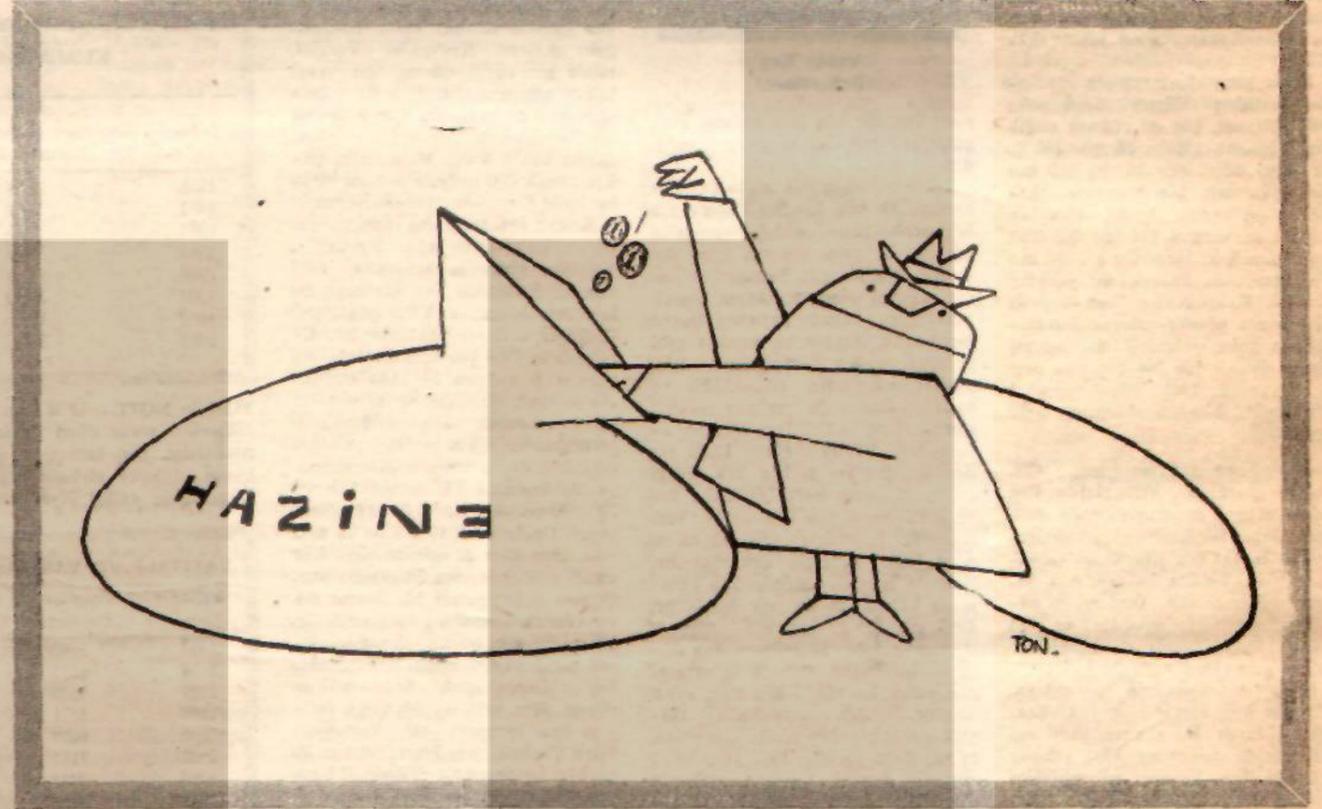
Vergilerin açıklanması elbette iyi bir şey.. Kimin ne vergi verdiğini saklamanın bir anlamı yok. Vergi açıklamasından korkmalarının saçmalığını herhalde artık kapitalistlerimiz de anlamışlardır. Hatta açıklama, bazı büyük kapitalistlere, «Kazanırız, ama milyon üstünde vergi veririz» demek imkânını getirdiğinden, kapitalizm yararına bir tedbir sayılabilir. Ama bir nokta unutulmamalıdır: Ne servet beyannamesi, ne vergi açıklaması, ne de hesap uzmanlarının artan çabaları, Türkiyede büyük bir vergi kaybının var olduğu gerçeğini değiştirememiştir. Prof. Enos'un «müteşebbis sınıfı» adını verdiği en yüksek gelir grubunu teşkil eden 100 bin kişinin ödediği gelir vergisi, 1 milyar liranın altındadır. Kurumlar Vergisi tahsilâtı, gülünç miktardadır. Devlet teşebbüsleri hesaba katılmazsa, sayısı 4 bini aşan özel şirketlerin ödedikleri Kurumlar Vergisi 200 milyon lira civarındadır. Vergiye tâbi 20 — 25 bin kadar çiftçinin verdiği gelir vergisi, tahminlerin ancak beşte birini bulmuştur. Tarımdan 200 milyon lira gelir beklerken, tahsilât, 40 milyon liraya ancak ulaşmaktadır!

ALTI MİLYAR VERGİ KAYBI

Çeşitli sosyal grupların millî gelirden aldıkları payla ödedikleri vergi karşılaştırmaya ortaya 6 milyar vergi kaybı çıkarılmıştır.

Enos'un açıkladığı en yüksek gelir grubu, millî gelirin yüzde 25'ini almaktadır. 60 milyar liralık bir millî gelir içinde, en yüksek gelir grubunun payı 15 milyar liradır. Grubun, fert başına düşen ortalama geliri 150 bin liradır. Grup, yüzde 40 gibi yüksek sayılamayacak bir oranda vergilendirilebilse, 6 milyar lira vergi verecektir. Halbuki ödediği gelir vergisi, milyarın altındadır.

Tarımda 86 bin büyük çiftçinin geliri, 5 milyar liraya yaklaşmaktadır. Bu çiftçilerin sadece 20 — 25 bin kadarı vergilendirilebilmektedir. Onların ödedikleri vergi de, 40 milyon liradan ibarettir. Rekör bir ürün yılı olan 1963'te, ancak 14 bin çiftçi 24,5 milyon lira gelir vergisi vermiştir. Halbuki 5 milyarlık bir tarım gelirinden yüzde 30 oranında vergi alınsa 1,5 milyar lira hasılat sağlanacaktır. Hem de tarımda çalışan 11 milyon

civarında insanın sâdece 86 bini vergilendirildiği halde.. 500 bin kadar orta çiftçi de yüzde 20 oranında vergilendirilebilse, tarımdan alınan gelir vergisi 2,5 milyar liraya yükselecektir.

Orta çiftçiler hesaba katılmasa bile, millî gelirin üçte birini alan 186 bin kişi, sâdece 1,5 milyar lira vergi ödeyebilecek durumdadır. Vergilerde bu yoldan sağlanabilecek 66,5 milyar lira artış, lâfta kalan yüzde 7 kalkınma hızının en sağlam şekilde garanti edilmesi demektir. Vergi adaleti de ancak, 186 bin kişinin paylarına düşen 7,5 milyar lirayı ödemeleri sayesinde az çok gerçekleştirilebilir. Bunun 2 — 3 milyarı, yüzde 7 kalkınma hızını tehlikeye atmadan, işçi, ufak çiftçi, memur gibi büyük kütlelerin vergi yükünü hafifletmeye ayrılabilir. Prof. Enos, vergi kaybı önlenemediği takdirde, gelir vergisinin tek başına 1967'de bütçe ihtiyacını karşılayabileceğini ileri sürmektedir! Üstelik işçi, ufak çiftçi ve memurların vergi yükünde 1,2 milyar lira bir azalma yapılabilecektir.

Görülüyor ki bugün, ödemeleri gereken verginin pek azını veren 186 bin kişiden vergi alabildiğimiz takdirde, sosyal adalet içinde hızlı kalkınma dâvasının en önemli meselelerinden biri çözülmüş olacaktır. Ne var ki, kâğıt üstünde çok basit gözükken bu mesele, vergi açıklaması, kontrollerin

arttırılması v.s. gibi ufak tefek tedbirlerle çözülemez. Meselâ köklü bir toprak reformu yoluyla, gelir ve giderleri kurşuna kadar açık olan büyük kooperatif işletmeler kurulmadıkça, tarım kesimine önemli miktarda vergi ödemek hayaldir. Devlet harcamaları ile sınırlanmış bir kapitalist sınıf devlet yağmasına son verilmedikçe, vergi kaçakçılığını önlemeye kalkışmak, elek su taşımaya denemekten farksızdır. Vergi ve döviz kaçakçılığının önemli bir kanalı teşkil eden dış ticaret deliği, millileştirme yoluyla tıkanmadıkça, ithalatçı ve ihracatçıya gereken miktarda vergi ödemek elbette mümkün değildir.

VERGİ DİLENCİLİĞİ

Hintli iktisatçıları pek şaşır-tan bu «U Sektörü» çıkmazından kurtulmak için çıkar yol, mutlu azınlıktan vergi dilenmek yerine, belli başlı gelir kaynaklarının kamuya mal edilmesinde aranmalıdır. Bu da kapitalist kalkınma yolunun terkedilip kapitalist olmayan bir kalkınma yoluna girilmesi demektir. Bugün millî gelirin üçte birini alan 186 bin kişi, gülünç miktarda vergi ödemekte, pek az yatırım yapmakta ve millî kaynaklarımızı Batı burjuvazisini tüketim ala-

nında taklit uğruna israf etmektedir.

Şimdi böyle bir mutlu azınlık grubuna, vergi açıklaması gibi bir sürü ustalıklara başvurarak, bir parça daha vergi ödetilse de ne olacaktır? İleri kapitalist ülkelerde, bütün kuşurlarına rağmen, «mutlu azınlık» kalkınma ve ilerlemeyi az çok yürüten sınıftır. Bizim mutlu azınlık ise, kalkınma ve ilerlemenin başlıca engelidir. Bu sınıf, millî gelirin üçte birine yakın kısmını israf etmektedir. Bu israfı doğal sayıp vergi tedbirleriyle, israftan bir parça devlet payı almaya çalışmak, hovardanın bahşisi pesinde kosmaktan farksızdır. Mesele hovardadan sebeplenmek değil, hovardalığı ortadan kaldırmaktır.

Yüz yılı aşan boşuna çabaların kesinlikle gösterdiği üzere, Türkiye için kapitalist yol kapalıdır. Bu sebeple, millî kaynakları israftan öte bir fonksiyonu bulunmayan bir kapitalist sınıfı var sayarak, başta vergi reformu olmak üzere, ileri kapitalist ülkelerde nisbeten olumlu sonuçlar veren çeşitli tedbirlerle kapitalizmin ıslahına kalkışmak, temelsiz bina kurmaya benzemektedir.

Mesele kapitalizmin ıslahı değil, onun israf ve ıstıraptan öte bir şey getirmeyen dar çemberini kırmaktır.

Vergiler açıklandı: Kim ne kazanıyor?

Yabancı şirketlerin tatlı kârları

Geride bıraktığımız hafta vergilerin açıklanmasıyla, «seçim-toto» oyunu yerini «Kim ne kazanıyor, devlete ne ödüyor» tartışmalarına bıraktı. Ünlü kişilerin vergileri ve kazançları üzerinde uzun uzun duruldu. Öğrenildi ki, Türkiye'nin en çok kazanan adamı Vehbi Koç'tur. Vehbi Koç, 15 milyon lira vergi ödediğine göre, 1964 yılında 25 milyon lira safi kazanç sağlamıştır. İkinciliği 4,8 milyon lira ile müteahhit Tânk Koyutürk kazanmıştır. Birinci ve ikinci arasındaki bu büyük fark, Vehbi Koç'un öteki zenginlerle arasındaki mesafeyi çok büyük ölçüde açtığını göstermektedir. Amerika'nın ünlü «Fortune» dergisi, Koç ile ilgili bir yazısında, onun servetinin 300 milyon liraya eriştiğini yazmaktadır. Koç, 1964'te bu 300 milyon liralık servetten 25 milyon lira kazanç sağlamıştır. Kazanç oranı yüzde 8,1'dir.

Vehbi Koç
Rekortmen!

Buna karşılık, tanınmış iş adamlarından Kâzım Taşkent'in 1964 kazancı, hiç de yüksek değildir. Taşkent, 1964'te 68 bin 450 lira vergi ödemıştır ki, bu 160 bin lira civarında bir kazanç teka-bül etmektedir. Ünlü Hacı Ömer'in de vergisi 192 bin 965 liradır. Demek ki Hacı Ömer, 380 bin lira civarında kazanç sağlamıştır. Kadırlı Kaymakamı İken toprak ağalarının çeneke çalarak kovaldıkları genç petrolcü iş adamı Aydın Bolak ise 704 bin lira vergi ödeyerek, 1964 kazancının 1 milyon 200 bin lira olduğunu belli etmiştir.

«Politikaya atılmasaydım, milyoner olurdum», «İhalelerde hep zarar ettim» açıklamalarıyla ünlü A.P. Genel Başkanı Süleyman Demirel de 133 bin lira vergi ödediğine göre, 1964'te 280 bin lira kazanç göstermiştir. Demirel'in evvelce vaat ettiği üzere, 1962 ve 1963 yılları kazançlarını da açıklaması beklenmektedir.

Sanatçılar arasında ise rekoru 325 bin lira vergi ödeyerek Zeki Müren kırdı. Bu rakam, ünlü ses ve sinema yıldızının 1964 yılında 590 bin lira kazanç gösterdiğini ortaya koymaktadır. Hülya Koç-

yiğit ise, 156 bin lira kazanç karşılığı 64,8 bin lira vergi vermektedir.

Tabii bir de geniş zarar edenler vardır. 300 bin liradan fazla para ödeyerek satın aldığı «plastik» motora ile yılın süksesi olan ünlü bir ithalatçının firmasının zarar ettiğini görmek, insanı şaşkınlıkta bırakmaktadır. İnsan; şaşkınlıktan başka bir husus, doktor ve avukat gibi serbest meslek sahiplerinin ödedikleri vergilerin düşüklüğü ve aynı ölçüde ünlü serbest meslek sahiplerinin ödedikleri vergiler arasındaki büyük farktır. Ünlü bir doktor, diyelim 50 bin lira vergi öderken, onun belki de daha ünlü arkadaşı 6 bin lira vergi vermektedir. Kazançlar arasındaki bu aşırı fark dikkati çekmektedir. Serbest meslek sahiplerinin ortalama kazançları da pek düşüktür. 1963 yılında 20 bin 998 serbest meslek sahibi, 67 milyon lira vergi ödemişlerdir. Demek ki ortalama yıllık kazanç 3 bin lira, aylık kazanç 250 lira civarındadır! Büyük toprak sahiplerinin durumları ise daha fecidir. 1963 yılında 13 bin 971 büyük toprak sahibinin ödediği toplam vergi, 24 milyon

457 bin liradır. Ortalama yıllık kazanç 1700, aylık kazanç 140 lira civarındadır!

Türkiyede kazanan en büyük kısmı ticaret, banka, sigorta ve emlak satışlarından sağlanmaktadır. Gelir Vergisinin % 53'ü bu alanlarda sağlanan kazançlardan gelmektedir. Buna karşılık, imalat sanayi gelirleri cılız kalmaktadır. İmalat sanayii, gelir vergisinin yüzde 23'ünü karşılamaktadır. Nakliye ve ambarlama işleri ise, hiç kâr getirmeyen işlerden sayılabilir. 1963 yılında 22 bin 597 nakliyecisi 18 milyon lira vergi ödemişlerdir. Ortalama yıllık kazanç bin liradan azdır.

YABANCI ŞİRKETLERİN KÂRLARI

Vergi açıklamaları, yabancı şirketlerin büyük kazançlar sağladığını açıkça ortaya koydu. Aşında 400 milyon liranın biraz üstünde gelir getiren Kurumlar Vergisi, bizde bir türlü önemli bir vergi haline gelmemiştir. Zira 400 küsur milyon lira verginin varısı devlet teşekküllerince ödendiğine göre, geriye kalan 4 bin küsur özel şirket ancak 200 milyon liranın biraz üstünde Kurumlar vergisi vermektedirler. Bu miktarın içinde, yabancı şirketlerin kârı büyüktür. Yabancı şirketler arasında, 1952 yılında 5 milyon lira sermaye ile kurulan Sana ve Vita imalatçısı Unilever dikkati çekmektedir. Unilever'in 1964 yılı için hesaplanan vergisi 6 milyon 543 bin liradır. Bu miktar, şirketin, 32 milyon 715 bin lira kazanç beyan ettiğini göstermektedir. Yüzde 80'i yabancı olmak üzere 5 milyon lira sermaye ile kurulan bir şirket her yıl 20 - 30 milyon lira kâr sağlamaktadır. Unilever'in 1961 kârı 16 milyon, 1962 kârı 20 milyondur. Kâr şimdiki 32 milyona yükselmiştir. Bunun çok önemli bir kısmı döviz olarak transfer edilmektedir. Margarin gibi çocuk işi sayılabilecek bir alanın yabancı şirkete peşkeş çekilmesi acıdır. Sermayesinin yüzde 99'u yabancı olan 4,6 milyon lira sermaye ile kurulmuş Türk Philips, 3 milyon 799 bin lira kâr bildirmiştir. Yüzde 71'i yabancı, 1,4 milyon lira sermayeli E.R.Squibb-Sons İlaçları A.O., 1 milyon 922 bin lira kâr göstermiştir. Diğer bütün yabancı ilaç firmalarının kârları korkunçtur. Abbot Universal Ltd 4 milyon 250 bin lira kâr sağlamıştır. Pfizer'in kârı 4 milyon 265 bin liradır.

Urettikleri malın yüzde 75'i ithal olan lastik fabrikaları, daha şimdiden çok büyük kârlar elde etmektedirler. Türk Pirelli Lastikleri A.Ş.'nin 1964 kârı 20,5 milyon liradır. Good Year T.A.Ş.'nin kârı 15 milyon liradır.

Pahalı fiyata petrol ithal edip satan yabancı şirketler, sadece dağıtım işinden 1964 yılında da çok «tatlı kâr» sağlamışlardır. Mobil Oil T.A.Ş.'nin kârı 11,1 milyondur. Shell'in kârı 10 milyondur. Mobil'e iktisaden bağlı olan Türk Petrol'ün kârı 12 milyon liradır.

Görüldüğü gibi yabancı sermaye Türkiye'de bir soygun sanayii olarak çalışmaktadır. En kolay ve en kârli alanlara gelmişlerdir. Ve çok tatlı işler yapmaktadırlar.

VERGİ KAÇAKÇILIĞI

Vergilerin açıklanması, büyük

Odenen Vergi (TL)	Beyan olunan Gelir (TL)	Vergi Oranı (Yüzde)	Vergiden sonra kalan gelir (TL.)
1000	9400	% 10	8400
2000	14000	% 14	12000
3000	18000	% 16	15000
4000	22000	% 18	18000
5000	26000	% 19	21000
6000	29000	% 20	23000
7000	32500	% 21	25500
8000	35000	% 22	27000
9000	38000	% 23	29000
10000	40500	% 24	30500
20000	67000	% 29	47000
50000	130500	% 38	80500
100000	221500	% 45	121500
200000	392000	% 51	192000
500000	850000	% 58	350000
600000	1000000	% 60	400000

YON'un NOTU: Milyonun üstünde kazançlardan yüzde 60 oranında vergi alınır. 15 milyon lira gelir vergisi ödüyorum diyen mükellef, 25 milyon lira civarında gelir beyan etmiş demektir.

Yıllar	Sermaye şirketleri ve kooperatifler	İktisadi kamu kurumları	Kamu kurumlarının vergideki payı
1956	44,9	104,9	% 70,03
1957	48,2	95,4	% 66,44
1958	60,8	111,4	% 64,69
1959	87,6	191,9	% 68,66
1960	121,6	241,5	% 65,5
1961	220,0	212,2	% 49,10
1962	192,0	177,7	% 48,06
1963	208,2	214,2	% 50,17

YON'un NOTU: APTI basın, Kurumlar Vergisini özel şirketlerin ödediklerini, zarar eden devlet kurumlarının vergi vermediklerini yazmaktadır. Bu, tamamen uydurma bir iddirdir. Türkiye'de yerli yabancı binlerce şirkete rağmen, Kurumlar Vergisinin büyük bir kısmını zarar ettiği söylenen mahdut sayıdaki devlet kurumları öder.

Yıllar	Vergiler Toplamı	Vasitasız Vergiler Miktar	Vergiler Oran	Vasitalı Vergiler Miktar	Vergiler Oran
1957	3592	1178	% 32,8	2414	% 67,2
1958	4142	1364	% 32,9	2778	% 67,1
1959	5535	1847	% 33,9	3688	% 66,7
1960	5671	2173	% 38,3	3498	% 61,7
1961	6699	2626	% 39,2	4073	% 60,8
1962	7114	2336	% 32,8	4778	% 67,2
1963	8418	2740	% 32,5	5678	% 67,4
1964	9258	3024	% 32,5	6234	% 67,4

YON'un NOTU: Vergiler açıklanıyor, fakat aslında vergilerin büyük kısmını, vasitalı vergiler yoluyla dar gelirli vatandaş ödüyor. 1963 yılında, toplam vergilerin yüzde 67,4'ü dar gelirli vatandaşın sırtına yüklenen vasitalı vergiler. İşin daha acısı, vergi reformu edebiyatına rağmen, adaletsiz vergiler artıyor. Sadece Milli Birlik Hükümeti döneminde, fakirlerin yararına vergi değişiklikleri yapılmış ve 1961'de vasitalı vergiler yüzde 60,8'e düşmüştür. Ama bu iki yıl kadar sürmüştür. Daha sonra vergiadaletsizliği hızla artmaya başlamıştır. Vasitasız vergilerin büyük kısmını da ücretliler öder. 1963'te Gelir Vergisi tahsilâtı 2 milyar 228 milyon lira idi. Bunun ancak 995 milyon lirasını tüccar, büyük çiftçi ve serbest meslek erbabı ödemiştir. Geri kalan 1 milyar 329 milyon lirasını ücretli ve ücretliler vermiştir. Vergiler açıklanıyor, ama mutlu azınlığın ödediği vergi devede kulaktır.

vergi kaçakçılığını önleme yolunda bir çare olacak mıdır? Uzmanlar, İskandinav ülkeleri ve Japonya'da uygulanan bu usulü isabetli bulmakla beraber, fazla etkili saymamaktadırlar. Esasen açıklama, vergi kaçakçılığını önleme yolunda alınan tedbirlerin sadece bir tanesidir. Servet beyannamesi alınması, hesap uzmanlarının yaptıkları incelemelerin artırılması, gider esaslı mükellefin hayat seviyesinin gözönünde tutulması, ortalama kâr hadid tesbiti vergi kaçakçılığını önlemek için alınmış diğer tedbirlerdir. Fakat bütün bu tedbirlerin yeterli olduğu söylenemez. 1964 yılında Hesap Uzmanları 1 milyar liralık bir miktar üzerinde yaptıkları incelemelerde, 300 milyon lira vergi kaybı tesbit etmişlerdir. Çok kabaca bir hesapla, 10 milyarlık gelirden, 3 milyar vergi kayıbdan söz edilebilir. Servet beyanları ilzerinde herhangi bir inceleme yapılmadığından henüz sadece psikolojik bir anlam taşımaktadır. En önemlisi, malî kaza pek işlememektedir. Hesap Uzmanlarının tesbit ettikleri vergi kaçakçılıklarının malî kaza organlarını aşarak kesinleşmesi, devletin hendek

atlaması kadar zor bir işti. Bu sebeple Anayasanın «Herkes gücüne göre vergi öder» hükmü işlemekte, zengin ve fakir çok vergi ödemekte devam etmektedir.

MEMUR ve ÜCRETLİLERİN YILLIK VERGİ

TABLOSU (Bekar memur - Yaklaşık olarak -)

Aldığı Aylık (TL.)	Ödenen Yıllık Gelir vergisi (TL.)
500	612,60
750	1185,00
1000	1854,60
1500	3354,60
2000	4854,60
3000	8847,00

YON'un NOTU: Mühendis, avukat, doktor gibi serbest meslek sahibi mükelleflerin büyük çoğunluğu, 5 bin liranın altında vergi ödemişlerdir. Yani bu kişilerin aylık geliri 2 bin liranın altındadır. Bunların niye serbest meslekçi seçtiklerini anlamak çok güçtür. Zira ücretli bir görev aldıkları takdirde, çok daha fazla para kazanacaklardır.

Hacı Ömer Sabancı
Hoyal kırıklığına sebep oldular!

Kâzım Taşkent

BEYANNEMELİ GELİR VERGİSİNDE GELİŞME

Yıllar	1957	1958	1959	1960	1961	1962	1963
Beyannameli mükellef sayısı	170373	179919	196578	212699	242006	304601	348542
Safi kazanç toplamı (milyon TL.)	1908	2171	2534	3023	3254	3502	4019
Ödenecek vergi (Milyon TL.)	370	495	541	684	708	666	906
Mükellef başına kazanç (TL.)	11201	12066	12890	14213	13445	11497	11530
Ortalama vergi (TL.)	2170	2748	2752	3215	2924	2847	3192

YON'un NOTU: Yukarıdaki tablo, vergi kaçakçılığının açık bir iftirasıdır: Tüccar, sanayici, serbest meslek sahibi vergi mükelleflerinin ortalama aylık kazancı bin lira civarında kalmaktadır! 1963 yılında mükelleflerin dörtte birine yakın bir kısmı ayda 80 lira gelir göstermiştir. Mükelleflerin yüzde 80'inin aylık kazancı 316 liradır. Gerçek bu iken, bir avuç mükellefin milyonun üstünde vergi ödemesinin adançlığına kapılmamalıdır.

Kara liste ve sonrası

Türk-İş'in «bir kaçakçının e- vi basılır gibi» aranması ve kara liste broşürünün toplanması, işçiler arasında geniş tepkilere yol açtı. Yüzlerce sendika ve Millî Gençlik Teşkilatı, yayımladıkları sert bildirimlerle, bu davranışa şiddetle protesto ettiler. Sendikalar, büyük protesto gösterileri hazırlıklarına giriştiler. Kararı alan hâkimler, Yüksek Hâkimler Kuruluna şikâyet edildi. Kararın yazılı emir yoluyla bozulması için Adalet Bakanına başvuruldu.

Hâkimler, Türk-İş'in bazı milletvekillerini seçtirmemekte amaçla yayımladığı broşürün, Siyasal Partiler Kanununun aday adaylarının propagandalarını düzenleyen 37. maddesine dayanarak toplanmışlardı. Madde, aday adaylarının birbirlerine çelme takmasını önlemeyi öngörüyordu. Hâkimler bu maddeyi, Kanunun 135. maddesi ile Türk-İş'in siyasi faaliyette bulunma hakkı saklı bulunduğu halde, «aday adayları hakkında konuşulamaz» şeklinde anlamışlardı. Demokraside, aday adayları hakkında konuşulamazsa, kimin hakkında konuşulabilir di ki? Nitekim bu davranış, Siyasal Partiler Kanununun hazırlanmasında büyük emeği geçen hukukçular arasında tepkilere yol açtı.

Prof. Turhan Feyzioğlu, «Türk-İş'in işçi dâvalarını sami miyetle savunan milletvekillerinin desteklemek ve bu dâvaları benimsemeyenler hakkında görüşlerini bildirmek, kanunî ve tabii hakkıdır. Bütün hür ve demokratik memleketlerde sendikalar, bu yola başvururlar. Türk-İş'in basılması konusunda, Türk-İş'in hakkını savunuyorum sözleriyle düşüncesini açıkladı. Kanunun hazırlanmasında olan ve sözcülüğünü yapan Coşkun Kırca görüşünü şöyle belirtti: «Tamamıyla yanlış bir uygulamayla karşı karşıya olduğumuz şüphesizdir. Gerçekten, Siyasal Partiler Kanununun uygulamasında sendikaların ve üst teşekküllerinin özelliklerine dokunulmıyacağı, aynı kanunun 135. maddesinin son fıkrasında açıkça belirtilmiştir. Belirtilemeyeceği bile, Sendikalar Kanunu hükümlerinin özel hüküm olması dolayısıyla, Siyasal Partiler Kanununun 37. maddesinin sendikalar ve üst kuruluşları hakkında uygulanmaması gerektirdi.»

Hâkimler, bu görüşlere itifat etmemişlerdir. Bu durum, önemli bir meseleyi ortaya çıkarmaktadır: Anayasanın öngördüğü demokratik düzenin iyi işlemesi, hâkimlerin demokrasiden yana kararlarıyla işleyebilir ve gelişebilir. Bu bakımdan hâkimlerimize çok büyük sorumluluklar düşmektedir. Hâkimlerin, demokratik düzeni zedeleyici kararları, 1961 Anayasasını ve kurumlarını tanımayacak hale getirebilir. Nitekim son davranış, sendika özgürlüğüne indirilen bir darbe olmuştur.

Prof. Turhan Feyzioğlu
«Türk-İş'i savunuyorum»

Teksif Kongresi

80 bin üyeli Teksif'in Üçüncü Genel Kurul Toplantısı, A.P.'nin gerekirse parçalayarak sendikalara el

koymak çabasının ibret verici bir örneğini gösterdi. AP ekibini, orduya hakaretten dokunulmazlığı kaldırılarak mahkûm edilen eski AP milletvekili Nuri Beşer ile eski D.P. milletvekili Recep Kırım yönetiyordu. Herikisi de D.P.'nin kurt politikalarını ve tanınmış sendikacılarıydılar.

Beşer — Kırım ikilisi, aylardan beri giriştikleri Teksif'i ele geçirme kampanyasını, İstanbul — Anadolu ikilisi yaratarak geçmiş dönem özelemler ve dayanışmaları uyararak ve hırsızlık hikâyeleri icad ederek başarıya ulaştırdılar. Teksif Başkanı Bahir Ersoy'un, gerçek bir sendikacıya yaraşan konuşması, tertiplere, sendikacı olduklarını hatırlatmaya yetmedi. Bahir Ersoy, «Bir iktisatçıya göre, ülkemizde toplumun yüzde 20,3'ünü meydana getiren ücretli ve maaşlılar, millî gelirin yüzde 29,7'sini almaktadırlar. Buna karşılık, toplumun sadece yüzde 0,7

Bahir Ersoy
Sendikacılık dersi verdi

NEDEN KARA LİSTE?

Sendikaların açıkça siyasi partilere bağlı olmamak şartıyla, politik faaliyette bulunma hakkını kanun tanımıştır. Sendikalar Kanununun bu hükmü iyi bilinmediği için, Türk — İş'in kara listesi, bazı çevrelerce yadırganmıştır. Hatta bir sulh hâkimi, aday adayları hakkında gazetelerde dahi görüş belirtmeyi yasaklayabilecek bir gerekçe ile «kara liste» broşürünü toplatma ve Türk — İş'i aratma kararları alabilmiştir. Türk — İş'in bu konuda ilk kademe itiraz merci olan Asliye Ceza Mahkemesine yaptığı müracaat da reddolunmuştur. Halbuki kapitalistler ve ağalar, beğenmedikleri adayları seçtirmemekte için el altından bütün güçlerini kullanmaktadır ve bu tabii karşılanmaktadır. Niye işçiler de aynı yola gitmesinler? Aşağıdaki yazı, baskı grubu olarak sendikaların faaliyetini açıklamaktadır.

BASKI GRUPLARI NEDİR?

Türk-İş'in işçi aleyhtarı davranışlarda bulunan parlamento üyelerini teşbit edip, bunların yeniden seçilmemesi için mücadele etmeye giriştiği açıklaması, modern demokraside ve demokratik hayatta sendikacılığın rolünü pek iyi kavrayamamış bazı çevrelerce tereddütler ve şaşkınlıklar yaratmıştır.

XVIII ve XIX. yüzyılların liberal demokrasi döneminde, ferdiyetçi bir görüş hâkimdi. Fertlerin, ortak mesleklî menfaatlerini korumak amacıyla birleşmeleri yasaklanmıştı. İşçiler de, işverenler de sendika kuramazlardı. Bu ferdiyetçi görüş, işçilerin aleyhine olmuş, esasen iktidar çevrelerle sıkı münasebetleri bulunan işverenler, gerek ferden gerekse fiilî topluluklar halinde iktidarı, işverenlerin çıkarlarını savunmaya zorlamışlardır. Ancak, işçiler teşkilatlandıktan sonra ki, onlar da işverenler gibi çeşitli yollardan iktidarı etkileme yollarını aramışlar ve bulmuşlardır. Bu sayede az çok bir denge kurulmuş, sadece işveren yararına işleyen biçimsel bir demokrasiden, işçi çıkarlarını da göz önünde tutan dengeli bir demokrasiye geçilmiştir. Tanınmış Amerikalı iktisatçı Galbraith'in «Countervailing Power — Telâfi edici güç» deyimine meşhur ettiği bu durum, Amerika'da demokrasinin varlığının delili sayılmaktadır. Eğer, işçiler de işverenler gibi örgütlenip, siyasi iktidarı etkileyecek bir güç haline gelmeselerdi, bugün Amerikada demokrasiden konuşmak mümkün olmayacaktı. Demek ki, işçilerin örgütlenip güçlü bir baskı grubu haline gelmeleri, demokrasiyi bozan değil, aksine ona meşruiyet kazandıran demokratik bir gelişmedir.

Gerçek bu iken, memleketimizde hatırı sayılır bir güç haline gelen işçi teşekküllerinin siyasi iktidarı etkileme yolunda çaba göstermelerini bazı çevreler fena halde yadırganmaktadır. Ne tuhaf ki, aynı çevreler, işverenler çok uzun yıllardır çeşitli yollardan iktidarı etkiledikleri halde bunu son derece tabii karşılamaktadırlar. Hem de, bu etkileme, genellikle millî çıkarlara aykırı basis çıkarlar uğruna ve çok defa kapalı kapılar arkasında yapıldığı halde... Halbuki, işçilerin siyasi iktidarı etkileme mücadelesi açıktır ve mücadele kalkınma ve sosyal adalet uğruna yapılmaktadır, yani toplumun çıkarlarına uygundur. İşçilerin çıkarlarını, toplumun çıkarlarıyla aynı yönde olması, işçilerin siyasi iktidarı etkileme çabalarına nazaran büyük bir haklılık kazandırmaktadır. Bu durumda, işverenlerin baskı grubu olarak faaliyetlerini normal, işçilerininkini ise anormal görmek isteyen çevrelerin, samimiyetine inanmak mümkün değildir. Amerikada «üç büyükler» denilen tarım, işçi ve işveren baskı grupları, Amerikan demokrasisinin asli unsurları sayılmaktadır.

BASKI GRUPLARI NASIL ÇALIŞIR?

Siyasi iktidarı etkileme yolundaki müdahaleleri, birkaç grupta toplamak mümkündür:

1 — Seçimleri Etkileme: Siyasi partilerin gelir kaynaklarının büyük kısmının, işverenlerin yaptığı bağışlardan geldiği malumdur. Partilere devlette yardım yapılması ve bağış miktarlarının kısıtlanması da bu durumu pek değiştirmeyecektir. Partilere para veren işverenlerin, bunun karşılığında çeşitli çıkarlar sağladığı ve siyasi iktidarı büyük ölçüde etkilediği herkesin bildiği bir gerçektir. Yine bilinen bir gerçektir ki, milletvekili adaylarının seçiliminde, emekçilerden çok, parti kademelerinde hâkim durumda bulunan işverenler büyük rol oynarlar. Büyük toprak sahiplerinin bulunduğu illerde gelen milletvekillerinin, parti farkı gözetmeksizin, tarımda gelir vergisine ve toprak reformuna karşı çıkmaları bu durumun sonucudur. Iprak reformuna taraftar çıktığı takdir-

de, tekrar seçilemeyeceğini bilen bazı milletvekillerinin reformu şahsen benimsediği halde, susmayı tercih ettikleri çok görülmüştür.

Buna benzer durumlar, batı ülkelerinde de sık sık vuku bulmuş, işçi teşekkülleri, parlamento, işçi haklarını savunan temsilciler de gönderebilmek için çeşitli yollara başvurmuşlardır. Bu maksatla işçi teşekküllerinin, milletvekili adaylarından belirli konularda işçi çıkarlarını destekleyecekleri hususunda yazılı taahhütler aldıkları, ancak ondan sonra o adayları oy verdikleri çok görülmüştür. Amerikada sendikaların siyasi partilerde de işçi hakları konusunda pazarlıklara giriştikleri, üyelerine işçilere en çok hak tanıyan partiye oy verdikleri bilinir.

Milletvekillerini etkilemenin başka bir yolu da, onları yeniden seçilemeye baskısı altında tutmaktır. Batı ülkelerinde işçi teşekkülleri, işçileri eğlendiren konularda parlamento üyelerinin nasil oy kullandıklarını tesbit ederler, işçi aleyhine oy kullananların seçilmemesini sağlamaya çalışırlar. Memleketimizde de Türk İş tamamen demokratik olan bu usulü uygulamaya kararlıdır.

2 — Politik hayatın işleyişine müdahale: Batı ülkelerinde de, Türkiye'de de iktidarın almayı düşündüğü kararlar, çok önceden iş çevrelerince öğrenilmektedir. Fransız yüksek memurlarından Deleuvrier'in ifadesine göre, batı ülkelerinde hükümetin karar tasleklarını «sızdırma sanayii» kurulmuştur. Hükümetin herhangi bir projesi hemen duyulmakta, çıkar grupları lehte, aleyhte derhal hareket geçmektedir. Türkiye'de Odalar Birliği bu konuda büyük faaliyet göstermekte, hükümet kararlarını daha kesinleşmeden öğrenmekte ve onları birçok halde işveren lehine etkileyebilmektedir. İstanbuldaki büyük iş adamları da, tıpkı Washington'daki dev şirketlerin yaptığı gibi, Ankarada temsil büroları kurmuşlardır. Büroların başlıca görevi, firmalar yararına kararlar çıkarma veya aleyhteki kararları önleme yolundadır.

Hükümet kararları alındıktan sonra da firmaların faaliyeti durmaz. İşveren heyetleri bakanlık kapılarını aşındırır, onlara taraftar milletvekillerini harekete geçirirler.

Meclis Komisyonları da kanun tasarıları bakımından aynı baskı altındadır. Belli işveren grupları adına Parlamento üyelerini etkilemek için Amerikada profesyonel kulisçiler yetişmiştir. Çıkar grupları, bunun dışında, parlamento üyelerine, çıkarlarını savunmak üzere dokümanlar gönderirler. Bu dokümanları komisyonlarda ve Genel Kurulda harfiyen savunan parlamento üyeleri sık sık görülmektedir. Memleketimizde yabancı petrol şirketleri dahi, kendilerini ilgilendiren konularda parlamento üyelerini doküman yağmuruyla tutmaktadırlar. Yabancı petrol şirketlerine tanınan haksız bir vergi muafiyetini kaldırma tasarısı dolayısıyla bu şirketlerden birinin Senato Başkanına gönderdiği mektup hatırlardadır. Şirket, «muafiyet kalkarsa, ciddi sonuçlar doğar» demekteydi.

Eczacıların, İşçi Sigortaları Kurumu'nun ilaç ihtiyacını bizzat sağlamasını önlemek için giriştikleri kulis faaliyetleri hatırlardadır.

Eczacılar Birliği, işçilerin milyonlarca lira parasını birkaç yüz eczacıya peşkeş çektiğini başarılmıştır.

İşverenlerin parlamento kulisçiliği yoluyla çıkarlarını nasıl savduklarını gösteren yüzlerce örnek mevcuttur. Bazen işveren grupları çıkarları uğruna seçmenleri seferber etmektedirler. Meselâ, Mobil devlet kurumlarının akaryakıt ihtiyacını münhasıran Petrol Ofis'ten karşılamalarını öngören bir kanun teklifi karşısında, Anadolu'daki Mobil bayilerini harekete geçirmiş, çeşitli siyasi partilere üye olan bayiler yoluyla parlamento üyelerine etkilemeye çalışmıştır. Tasarı, aradan iki yıl geçtiği halde, henüz kanunlaşamamıştır.

Baskı gruplarının bazen hazırladıkları kanun tekliflerini, kendilerine taraftar milletvekillerini yoluyla kanunlaştırmaya teşebbüs ettikleri dahi görülmektedir.

İşçi teşekkülleri de, işverenlerin zaman zaman gayri meşru sayılabilecek baskılarından farklı olarak, meşru işçi haklarının kanunlaşması için parlamento üyelerine çalışmışlardır. Türk-İş'in faaliyetlerinin ve 450 sendika Başkanının Ankarada yaptıkları toplantının, Sendika, toplu sözleşme ve Grev Kanunlarının nisbeten tatminkâr bir şekilde çıkmasında payı büyüktür.

3 — Kamu oyunu etkileme: İşveren çıkar grupları, ekseri halde kapalı kapılar ardında, Bakanlık ve Parlamento kulislerinde gizli çalışmayı severler. Fakat kamu oyunu etkilemek için, radyo ve basından yararlanma yoluna gittikleri de görülür. Meselâ, Atas grevi sırasında bir gazetede, Amerikalı personele ait lüks lojmanların resimleri yayınlanarak, grevci işçilerin bu evlerde müreffeh şekilde yaşadığı ileri sürülmüş, grevçiler aleyhine kamu oyunu tahrik edilme istenmiştir. İşverenlerden iflan almayacakları korkusu ile birçok gazetenin en masum grev haberlerini vermekten çekinmeleri, sık sık rastlanan üzücü bir durumdur. Çan Seramik fabrikası grevinde bir gazete işverenin sendika aleyhinde hazırladığı yazıları aynen basmıştır.

Basın, işverenlerin reklamlarıyla yaşamaktadır. İşverenler de, paranın verdiği bu güçlü, kendi çıkarları uğruna kullanmak ve kamu oyunu etkilemek eğilimindedirler. Böylece, siyasi iktidar üzerinde vasıtalı yoldan bir baskı yapılmaktadır.

Kapalı kapılar arkasında, hâsis emeller peşinde koşmayan işçi

gilenmiyorlardı. Planlarında başarı da sağladılar. Başkan Bahir Ersoy ve kırka yakın arkadaşları kongreyi terkettiler. AP, li Sevket Yılmaz'ın başkanlığında, AP, li bir yürütme kurulu, sendikamın yönetimine el koydu. AP, li olmayan İstanbul delegelerinin önemli bir kısmının kongreye alınması ve diğer çeşitli usulsüzlükler yüzünden şimdi iş mahkemedir. Daha önemlisi, büyük emeklerle «millî sendika» tipinde kurulan bu büyük teşekkül, parçalanma, hiç değilse zayıflama tehlikesi karşındadır.

TIP'in seçimi çalışmaları

Geride bıraktığımız Pazar günü Eyüpte düzenlenen sohbet toplantısında, TIP'in yeni İstanbul Başkanı doküma işçisi Osman Setcan, kendini örnek göstererek

TIP'in önceki partilerden farklı olduğunu anlattı: «Ben TIP'ın başkanı değilim, bu bir tahsis meselesidir. Başbakanın bu konuda kararını bekliyorum. Başbakanın bu konuda kararını bekliyorum. Başbakanın bu konuda kararını bekliyorum.»

Başbakanın TIP'ın işçilerin öz çıkarlarını kendini örnek göstererek anlatırken bir ara Süleyman vekilliği de yapan AP. 2 milletvekili Faruk Sükan, TIP'ın parlamentoya girmesini milli bir birlik olarak gösteren ko-

şunmalar yapıyordu. TIP, İler Meclise girince parlamento çalı- ştıracaktı. Faşist zihniyetin ne baharın olan bu konuşmayı CKMP ve YTP sözcüleri karşıla- ştı. CKMP'li Evliyaoğlu «TIP'ın korkmakta haklıdır. Zira TIP temsilcileri onların fikir ba- kımından zavallı olduklarını orta- ra koyacaktır» dedi ve partinin «soyuna kadar fikir hürriyetine taraftar bulunduğunu» söyledi. YTP'li Raif Aybar da «3-5 TIP'lı Meclise girdi diye çalışamaz ha- le gelecek bir parlamento düşün- ülse, bunu TIP milletvekillerin de değil, parlamentonun kendi bünyesinde mevcut olabilecek da- ha başka sebeplerden doğacağını kabul etmek daha mantıklı olur» sözleriyle, faşist zihniyeti cevap- landırdı.

Faruk Sükan'dan sonra, «John- son'un şahsi dostu ve Amerikalı iş adamlarının yakından tanıdığı adam» propagandasıyla AP. Genel

Başkanlığına getirilen Süleyman Demirel, «Türkiyeyi başka ellerde görmek isteyenlerin hepsinin so- nu hüsrana olacaktır» sözleriyle TIP Genel Başkanına çıktı. Bu tahriklere aldırış etmeyen TIP vekilleri serinkanlıkla görüşle- rin açıklamakta devam ettiler... Sendikacı Sabar Erik Polatlı ve Haymana'da köylülere şunları söyledi:

«Türkiyede bütün mesele, halk yararına işleyen bir idare şekli kurmaktır. Halk yararına bir dü- zen, ancak halkın kendisi kurabi- lir. Çünkü, kimler bir işten yarar görecekse, o işin olmasını onlar ister. İşçi Partisi halkın kurduğu ve yönettiği bir partidir onun i- çin halkın hakkını arayan bir par- tidir TIP'e bence baskının sebe- bi budur. Bunu böylece bütün ve

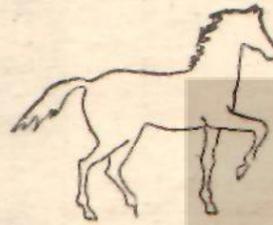
öylece belleyin ve de ona göre hareket ediniz. Toprak reformu vergi reformu dış ticaretin dev- letleştirilmesi ve bankacılığın dev- letleştirilmesi gibi köklü reform- lara girişmeden bir memleketin kalkınmasından söz edilemez. Bu gün Türkiye'de bütün bu işleri yapabilecek tek sivas kuruluş halkın öz partisi olan Türkiye İşçi Partisidir.»

VETERİNERİNİZ DİYOR KI...

Muzaffer Erdost

(Veteriner Hekim)

SORU

Sayın Veteriner, Başına büyük bir dert açtım herhalde. Bir ay kadar önce bir yarış atı satın aldım. Ata varım verdim varlığımı verip vermeyeceğim de belli değil henüz. Daha bir yarışa bile sokmadan, onda acalıp bir durum farkettim. Hep ön sol ayağı yukarı kaldırıyor vere hiç basmıyor. Lütfen tetkik etmeniz için bir resmini çizdim gönderiyorum. Acaba tehlikeli bir şey mi? Saygılarımla.

Cokey Hareson

Nam-ı Diğer Kral Süleyman

Beyefendi

Gönderdiğiniz resmi tetkik ettim. Kır atınız uzun zamandan beri ön sol ayağını yere basmadığına göre kronik furbur ol- muşa benziyor. Uzun süre ahırda arsa vıyıp sertleşen ayağın- ın mayan hayvanlarda görüldüğü için halk dilinde bu hastalığa «arpalama» denir. Genellikle kronik furbur yakalanan yarış atları iyileşemeyenler için il- lî tedavî. Ama atınız ne pe- kilde olursa olsun vaziyetiniz iyileşene kadar bir hayvan hastaha- sine yatırmanız öğütürüm. Saygılarımla.

SORU

Veteriner Bey, Size resmini gönderdiğim ya- rış atını bana satmak istiyor- lar. Satan zat atın Ortaasya'dan gelmiş saf bir ırk olduğun- da ısrar ediyor. Okülerin' avnı oranda küçülterek bir resmini çizdim, size gönderiyorum. Donu demir kıza bana ne tavsiye e- dersiniz? Saygılarımla.

Memleketten Hasan Hepaday

Savin Hasan Hepaday

Resmini gönderdiğiniz at bir- iki varista gördüğüm için he- men hatırladım. Ashında bu atın soyu «at» değildir. Saşırmanın lütfen izah edeceğim. Büyük ba- bası «at» değil «demokrat» ke- limesiydi. Babası ise «demok- rat» kelimesidir. «at» kelimesiyle o- lan «demirkirat» kelimesidir.

SORU

Baytar efendi evladım, Efendi oğlum, sana bir akıl da- mışacağım kusura kalma. Bizim köyün suyu yoktur, yolu yoktur, tarlaların bereketi yoktur. Ama velâkin çok derin bir hoca- mız vardır. Köyümüze yeni gel- di, birliğinde de bir kır at ge- tirdi. Biz de dedi ki, bu kır at kö- yünüzün bereketi olacak. Siz ona iyi bakarsanız ekimlerinize be- reket yağacak. Biz de memnu- niyet ile kabul ettik. Şimdi her gün bir hane, bu kır at bak- yor tımar ediyor, suyunu, yemi- ni veriyor, altını değiştiriyor. Sıra geçen Salı günü bana gel- mişti. Tumarını ederken bir şey söylemiş çeki, bu kır at ekrek mi diyor ki diye meraklandım. Baktım, şaşırırım. Acaba bu at söylediği gibi, Eyüp Sultan Camii Şerifinden her Cuma ak- şamı efendimiz hazretlerini uçu- ran emiş, mübarek melekler- den olmasın diye bir derin düşünceye daldım. Askerden yeni gelen Hacalleri Durmuş'a aynı bir resmini çıkarttım. Resme eyl bir bak da beni bu meraktan kurtarıver baytar efendi oğlum.

Karayazı Köyünden

Dursun Bédene

Karayazı Köyünden Dursun

Emmiye,

Dursun emim gönderdiğiniz res- me iyice baktım. Resmî kendisi- ne iyice benziyorsa bu kır at, ne erkek ne dişi. Cenabı Allah, mübarek bir hayvan suretinde bir musibet göndermiş, baksa- nıza.

Karayazı Köyünden

Dursun Bédene

Karayazı Köyünden Dursun

Emmiye,

Dursun emim gönderdiğiniz res- me iyice baktım. Resmî kendisi- ne iyice benziyorsa bu kır at, ne erkek ne dişi. Cenabı Allah, mübarek bir hayvan suretinde bir musibet göndermiş, baksa- nıza.

Karayazı Köyünden

Dursun Bédene

Karayazı Köyünden Dursun

Emmiye,

Dursun emim gönderdiğiniz res- me iyice baktım. Resmî kendisi- ne iyice benziyorsa bu kır at, ne erkek ne dişi. Cenabı Allah, mübarek bir hayvan suretinde bir musibet göndermiş, baksa- nıza.

Karayazı Köyünden

Dursun Bédene

Karayazı Köyünden Dursun

Emmiye,

Dursun emim gönderdiğiniz res- me iyice baktım. Resmî kendisi- ne iyice benziyorsa bu kır at, ne erkek ne dişi. Cenabı Allah, mübarek bir hayvan suretinde bir musibet göndermiş, baksa- nıza.

Karayazı Köyünden

Dursun Bédene

Karayazı Köyünden Dursun

Emmiye,

Dursun emim gönderdiğiniz res- me iyice baktım. Resmî kendisi- ne iyice benziyorsa bu kır at, ne erkek ne dişi. Cenabı Allah, mübarek bir hayvan suretinde bir musibet göndermiş, baksa- nıza.

Karayazı Köyünden

Dursun Bédene

Karayazı Köyünden Dursun

Emmiye,

Dursun emim gönderdiğiniz res- me iyice baktım. Resmî kendisi- ne iyice benziyorsa bu kır at, ne erkek ne dişi. Cenabı Allah, mübarek bir hayvan suretinde bir musibet göndermiş, baksa- nıza.

Karayazı Köyünden

Dursun Bédene

Karayazı Köyünden Dursun

Emmiye,

Dursun emim gönderdiğiniz res- me iyice baktım. Resmî kendisi- ne iyice benziyorsa bu kır at, ne erkek ne dişi. Cenabı Allah, mübarek bir hayvan suretinde bir musibet göndermiş, baksa- nıza.

Karayazı Köyünden

Dursun Bédene

Karayazı Köyünden Dursun

Emmiye,

Dursun emim gönderdiğiniz res- me iyice baktım. Resmî kendisi- ne iyice benziyorsa bu kır at, ne erkek ne dişi. Cenabı Allah, mübarek bir hayvan suretinde bir musibet göndermiş, baksa- nıza.

Karayazı Köyünden

Dursun Bédene

Karayazı Köyünden Dursun

Emmiye,

vekilleri de, üyelerine daha iyi bir hayat seviyesi sağlama mü- cahizatında kamu oyunu etkilemeye büyük önem verirler. Bilir- sin ki, grevlerin başarısında, kamu oyununun grevi hakkı bulması önemli rol oynar. Bu sebeple, başına davalarını anlatırlar ve çeşit- li talep gösterirler kamu oyuna davalarını duyururlar. Sevimli her işçi çocuğunun «babamın hakkını verin» dövizini de bir yürüyü- şe katılması, bu yolda güzel bir örnektir. Fakat, başının kapita- list baskıların altında bulunması, işçi radyolarının mevcut olma- mış ve işçi gazetelerinin geniş kütülcüye hitap edecek imkânlarla basılmazlığı, işçilerin kamu oyununu istenen ölçüde etkilere- mesini güçleştirmektedir.

BASKI GRUPLARININ FAYDA VE ZARARLARI

Baskı gruplarının fayda ve zararları hakkında çok şey söylen- miştir. Özellikle işverenlerin bir baskı grubu olarak, milli çıkar- larına aykırı davranışları sık sık görülmektedir. Kalkınma ve sosy- al adalet için zorunlu gerçek bir vergi reformunun hâlâ gerçek- leşemeyiş, işveren baskı gruplarının şiddetli mukavemetlerinin so- nucudur. Yalnız, kabul etmek gerekir ki, baskı grupları bazı de- mokratiklerinin ayrılmaz bir unsurudur. Devlet, XVIII yüzyıl hukukçularının iddia ettiği gibi, çeşitli çıkarların üstünde tarafsız bir organ değildir. Hükümet ve parlamento fildişi bir kuledir. Faa- liyet göstermemektedirler. Çeşitli sosyal grupların ve çıkarların baskısı altında çalışmaktadır. Bu baskılar milli çıkarlara uygun da olabilir, karşı da olabilir. Siyasal iktidar istese de, istemese de bu çıkar gruplarının etkisi altında kalacaktır. Ünlü iktisatçı Jean Lhomme'un dediği gibi, «çağımızda iktidarın tarafsızlığı efsanesi, keskinlikle yıkılmıştır.»

Çağımızda baskı grupları, iktidarı daha iyi etkileyebilmek için örgütlenmişlerdir. Eger bu örgütlenme, sadece işverenlerin teke- linde kalsaydı veya XVII yüzyıldaki olduğu gibi, çıkar gruplarının örgütlenmesi yasaklansaydı, iktidar para gücünü elinde tutan iş- verenler tarafından tek taraflı olarak etkilenecekti. Zira büyük iş adamları örgütlenmeden dahi, iktidarı etkileyebilecek güçtedirler. Büyük petrol şirketlerinin, devletleri hasis emelleri için nasıl kirlî işlerde kullandıklarını gösteren yüzlerce örnek vardır.

İşçiler ise, ancak güçlü örgütlerde toplanabildikleri ölçüde, ik- tidarı etkileyebilirler.

İşçilerin örgütsüz olduğu dönemlerde, siyasal iktidarın sadece işverenler tarafından etkilenebilmesi, genellikle milli çıkarların aley- hinde olmaktadır. Özellikle, Türkiye'de işverenlerin baskıları, kal- kınma için zorunlu köklü hamlelerin yapılmasını önleme yolunda en büyük tehnedir. Gerçek bir vergi reformunun ve toprak refor- munun yapılması, milli çıkarlar aleyhine işleyen dış ticaretin yeniden düzenlenmemesi, bu baskı yüzündendir.

İşçilerin çıkarları ise, daha önce belirtildiği üzere, toplumun çıkarları ile bağlantılıdır. İşçiler, vergi reformu, toprak reformu, dış ticaretin düzenlenmesi, kamuoyunun gibi sosyal adalet için de milli kalkınma için zorunlu politikaların uygulanması için sosyal reformları talep ederler. Sosyal reformların uygulanması, işçilerin çıkarları ile toplumun çıkarları arasında bağlantıyı sağlar. Bu bağlantı, işçilerin çıkarları ile toplumun çıkarları arasında bağlantıyı sağlar. Bu bağlantı, işçilerin çıkarları ile toplumun çıkarları arasında bağlantıyı sağlar.

İşçilerin çıkarları ise, daha önce belirtildiği üzere, toplumun çıkarları ile bağlantılıdır. İşçiler, vergi reformu, toprak reformu, dış ticaretin düzenlenmesi, kamuoyunun gibi sosyal adalet için de milli kalkınma için zorunlu politikaların uygulanması için sosyal reformları talep ederler. Sosyal reformların uygulanması, işçilerin çıkarları ile toplumun çıkarları arasında bağlantıyı sağlar. Bu bağlantı, işçilerin çıkarları ile toplumun çıkarları arasında bağlantıyı sağlar.

İşçilerin çıkarları ise, daha önce belirtildiği üzere, toplumun çıkarları ile bağlantılıdır. İşçiler, vergi reformu, toprak reformu, dış ticaretin düzenlenmesi, kamuoyunun gibi sosyal adalet için de milli kalkınma için zorunlu politikaların uygulanması için sosyal reformları talep ederler. Sosyal reformların uygulanması, işçilerin çıkarları ile toplumun çıkarları arasında bağlantıyı sağlar. Bu bağlantı, işçilerin çıkarları ile toplumun çıkarları arasında bağlantıyı sağlar.

Bütün bunlar, demokratik sendikacılığın kaçınılmaz görevleri- dir. Bu görevlerin en iyi şekilde yerine getirilmesi, işçilerin oldu- ğu kadar, toplumun da yararına olur.

Türk-İş bir ilk adım olarak işçileri doğrudan doğruya ilgilendiren kanun tasarılarının görüşülmesinde işçiler aleyhine dav- ranışlarda bulunan ve çeşitli yerlerde işçi hakları aleyhinde konuş- malar yapan milletvekillerini önümüzdeki seçimlerde seçtirmemek için çaba gösterecektir. Türk-İş daha ileriki yıllarda, işçilerin ve toplumun yararına olan toprak reformu, vergi reformu, v.s. gibi bütün konularda parlamento üyelerinin tutumlarını izleyecek, leh- te ve aleyhinde davranışta bulunanları kamu oyuna tanıyacaktır.

Türk-İş bu görevini yerine getirirken, sadece işçilerin değil, Türk halkının yararına çalıştığı inancındadır.

«BATI» NEDİR ARTIK BİLMELİYİZ!

Batılılar, doğu halklarının tarihsel gelişmesinin durakladığı son yüzyıllar içinde, hümanizme katkı niteliğinde tüm değerlerin kaynağının Batı olduğu ve Doğuluların, neredeyse biyolojik nedenlerle, bu alanda hiç bir şey yaratmadıkları inancını yaymaya çalışmışlardır. Bu, düpedüz insanlık tarihinin tahrididir, sahtekârlıktır... Avrupa, Ortaçağın en derin karanlıklarına gömülmüşken, İslâm uygarlığı insanlık kültürüne İbni Rüşd ve İbni Haldunları veriyordu. Sonraları Engels, bu büyük İslâm düşünürlerinin kişiliğinde, onsekizinci Yüzyıl Fransız Ansiklopedistlerinin öncülerini görecektir.. En son model Amerikan otomobilinde hareketin dışı tertibatı ile yön değiştirmesinden tekerleğine kadar bir çok parça eski çağlardaki doğu uygarlıklarının mekanik alanındaki katkılarıdır.

E. TÜFEKÇİ

Batıcılık konusu yüzelli yılı aşan bir süredir Türk düşünce hayatında önemli yer tutan bir konu. Onun için iyi bir araştırmacı olan Prof. Niyazi Berkes'in ideolojik yönleriyle bu konuyu incelemesi ve sorunu ortaya atması yararlı ve yerinde oldu.

Besbelli ki «Batıcılık» ya da «Batı» kavramı, örneğin kapitalizm, sosyalizm, liberalizm v.b. gibi kavramın sınırları bilimce çizilmiş, açık, evrensel bir kavram değil. Bu deyim daha çok bize özgü. Bundan böyle de evrensel terimleri yeğ sayarak Batıcılık deyimini belki de bırakmamız gerekecek. Ama böyle de olsa, «Beldeleri, kâşaneleriyle diyarı - küfür»e karşı aydınlarımızın hayranlık duyduğu çağlardan bu yana batıcılık eğilimi Türk düşünce hayatında öyle önemli bir yer tutmuştur ki, terimin evrensel olmadığı gerekçesiyle de olsa, Türk toplumcuları bu konuya kayıtsız kalmazlar. Batıcılık kavramına açıklık kazandırmak ve bu eğilim karşısında durumumuzu tayin etmek gereklidir.

BATICILIKLA TOPLUMCULUK BAĞDAŞIR MI?

Konuyu şöyle özetleyebiliriz: Ondokuzuncu yüzyılın başlarından bu yana Türkiye'de görülen Batı'ya yönelme, Batı'ya örnek alarak Türk toplumunda gerekli değişiklikleri yapma, reformları gerçekleştirme çabaları, kısaca Batıcılık, çağımızın halkçı, devrimci açısından nasıl değerlendirilmelidir? Bugünün Türk toplumluluğu ile Batıcılık diye adlandırılan eğilimi bağdaştırmak mümkün müdür?

Sorunu bu biçime koyar koymaz Batı'nın ne olduğunu tesbit etmek görevi karşımıza dikiliyor. Teslim etmemiz gerekir ki tâ başından beri Batıcılık akımını savunmuş olan aydınların pek büyük çoğunluğu, Batı toplumlarının iç ekonomik ve sosyal yapılarını incelemek zahmetine katlanmamış ve Batıcılık eğiliminin kaynağı, tarihsel gelişmenin belli bir aşamada uygarlık meşalesini elinde tutan âlemin dış parlaklığı karşısında duyulan hayranlık olmuştur. Bugün durum değişiktir. Birçoklarımız konunun bilim ışığında derinliğine incelenmesinin gereğini duymuş bulunuyoruz.

BATININ KİMLİĞİ

Çağdaş Batının ne olduğunu, yani içinde yaşadığımız tarihsel çağda Batının kimliğini tesbit edebilmemiz için çok önemli bir gerçeği, o da evrende herşeyin kendi özünde birbirine karşı unsurlar taşıdığı gerçeğini göz önünde tutmak zorundayız. Yoksa, fiili tarife kalkışan körlerin durumundan kendimizi kurtaramayız. Gerçekten doğada her şeyin, kendi kimliğini tayin eden, onu perçinleyen unsurlar gibi,

o şeyin kimliğine karşı, onu başka kimliğe sokma yönünde etki yapan unsurlar da taşıdığını görüyoruz. Gölgesinde barındığımız ağacı ağaç yapan, yani ağacın kimliğini tayin eden unsurlara karşı, ağacın örneğin kömür ya da toprak kimliğini edinmesi yönünde etki yapan karşı unsurlar da vardır. Bunu bilmek elbette ki gereklidir. Ama bizim için belli bir anda en önemli olan şey ağacın o andaki kimliğinin bizi gölgesinde barındırıp barındırmıyacağıdır.

Batı toplumunun da gerek kaynakları, gerek bugünkü kimliği bakımından birbirinin karşıtı birçok unsurları taşıdığı bir gerçektir. Ama Batı karşısında tutumumuzu tayin ederken, bizim için önemli olan Batının, içinde yaşadığımız çağda, bir ekonomik, politik ve ideolojik güç olarak kimliği, niteliğidir. Batının, bu kimliği ile, geri kalmış bir ülke olan yurdumuzun ulusal amaçları karşısındaki tutumudur.

Batı denince «Hangi Batı, engizisyonun, faşizmin temsil ettiği Batı mı, yoksa rasyonalizmin, sosyalizmin temsil ettiği Batı mı?» sorusunu soranlar sadece her toplumda bulunan birbirinin karşıtı etkenlerin Batı toplumunda da varlığına işaret etmek tedirler, ama biz bununla yetinmeyiz.

O hâlde Batı nedir? Aşırı ölçüde kesin sınırlı tanımlamaların yanıltıcı olabileceğini göz önünde tutarak, genel çizgileriyle bu soruyu şöyle cevaplandırabiliriz: Batı burjuva demokratik devrimini Onsekizinci, ya da Ondokuzuncu Yüzyılda başarmış yani burjuva demokratik devrimler çağında feodalizmi yıkarak kapitalist gelişme yoluna girebilmiş ülkeler topluluğudur. Bu ülkelerin çoğunluğu Kuzey Atalantik kıyılarında. Daha eski çağlardan bu yana bu ülkeler arasında üst yapı kurumları ve tarih bakımlarından da bir benzerlik vardır.

J.-P. Sartre mi Batı'dır?

... B. Russell

Geçen yüzyıllarda bir ülkenin kapitalist gelişme yolunu tutabilmesi için, o tarihsel anın gerektirdiği devrim ve dönüşümleri gerçekleştirmesi gerektir. Bu ileriye doğru atılmış başarabilen toplumlar, kısa bir süre sonra Dünyanın yerinde sayan bölümlüne karşı büyük bir ekonomik ve politik üstünlük sağlıyordu. Bu üstünlük önce sömürgecilik, sonra da emperyalizm olarak belirdi. İç ve dış sömürmelerle sermaye birikimini sağlayan ve sanayileşen Batı, böylelikle sömürülen voksul bir Dünya içinde bir refah adası kurabildi. Bu refah adasının nasıl kurulduğu hakkında bir fikir edinebilmemiz için «Batı uygarlığının dünya yüzünde en son girebildiği ülke» örnek olarak ele alalım. Bu ülke Kongo'dur.

UYGAR BATININ EN SON GİRDİĞİ ÜLKE: KONGO

1884'de Belçika Kralı İkinci Leopold, belli başlı Batılı ülkelerin katıldığı Brüksel Konferansını açarken büyük bir insansever edasıyla, «toprak küresinin uygarlığın girmediği en son bölümünü uygarlığa açmanın, orada yaşayan insanları aydınlığa kavuşturmanın» sözünü ediyordu, ve bunun, içinde yaşadığımız ilerleme çağına layık bir haçlı seferi olacağını söylüyordu. Brüksel Konferansı 900.000 mil karelik Kongo toprağını Kral Leopold'un mülkü olarak tanıdı. Yeraltı servetleri bakımından eşsiz olan Kongo'da dünya kobaltının

yüzde 69'u, sanayi elmasının yüzde 75'i çıkar. Bu ülkede çok zengin uranyum rezervleri de vardır. Belçika Kralı işe bir milyon ikiyüz bin İngiliz lirası yatırım yapmakla başladı. O gün bugün Kongo sermaye ihracı eden bir ülkedir. Başta Union Minière ve Société Générale olmak üzere yalnız Belçika firmalarının bugüne kadar Kongodan elde etmiş oldukları net kâr iki buçuk milyar İngiliz lirasıdır. Kongonun biçimsel bağımsızlığının ilanından önceki beş yıl içinde, Belçikaya net sermaye akışı dört yüz altmışdört milyon İngiliz lirası tutarındadır.

Bu aktılara durgunluk verici soygunda Kongo halkının rızasının nasıl elde edildiği herkesin bilmesi gereken ilginç bir konudur. Çağdaki Afrika olaylarını yerinde izlemiş olan ünlü Amerikan yazarı Mark Twain, Kongo için şöyle yazıyor: «Eğer Kongo ülkesinde Kral Leopold tarafından dökülen masum insanların kanı kovalara doldurulsaydı ve bu kovalar dizi hâlinde yanyana konsaydı, kova dizisinin boyu 2000 mil bulurdu. Katledilen ya da açlıktan ölüme bırakılan on milyon insanın iskeletleri ayağa kalkıp, birerle kol hâlinde yürüselerdi, bunların bir noktadan geçmeleri 7 ay 4 gün sürerdi.»

Batı uygarlığının bugünkü savunucuları seleflerine layık olduklarını her vesileyle ispat ediyorlar. Bir çok örnek arasında gene Kongo'yu ele alalım: Kongolu yurtseverlerin elinde bulunan 250 beyaz

Vietnam'da Batı...

... Yoksa L. B. Johnson mu?

rahatsız kurtarılması bahanesiyle Amerika'ya yönettiği ve Belçikalı askerlerin de katıldığı tenkil hareketinde Stanleyville bölgesinde, çoğu kadın ve çocuk olmak üzere nâbillerce insan bütün dünyanın gözü önünde öldürüldü. İşte Uygur Batı diye adlandırılan yoksul dünya içindeki o refah adası bu biçimde kurulmuştur ve varlığını bu biçimde sürdürmektedir. Batı emperyalizmi kendi sistemi içindeki dünyayı o biçimde yönetmektedir ki, kurduğu ekonomik düzende gelişmiş kapitalist ülkelerle, Asya, Afrika ve Güney Amerika'nın geri kalmış ülkeleri arasındaki yaşama standardı bakımından uçurum gün geçtikçe derinleşiyor. Gene Kongo'yu örnek gösterelim: 1950 ile 1957 arasında Kongonun ulusal üretimi yüzde 60 arttı hâlde, aynı yedi yıl içinde Kongoluların satınalma gücü yüzde 13 azaldı. Bu gidis öyle bir gidistir ki emperyalizm avakta durduğu sürece o sistemin içinde kalan geri kalmış ülkeler gittikçe daha yoksullaşacaklar, bunları sömüren gelişmiş sanayi ülkeleri de gittikçe daha çok zenginleşeceklerdir. Böylece Batı, çağımızdaki kimliği ile, ulusların bağımsızlığına ve sosyalizme karşı, emperyalizmden yana bir güç olarak karşımıza çıkmaktadır.

SOSYALİZMİN BATIDAKİ ETKİLERİ

Denilecektir ki, emekçi yığınları örgütlenmeye ve kendi kapitalist sınıflarına karşı mücadeleye çağırın düşün ve bugün-

nün Batılı sosyalistlerinin de Batı toplumu üzerinde etkileri olmuştur ve olacaktır, bu bakımdan da yukarıda çizilen resim aşırı ölçüde kötümserdir. Sosyalizmin Batı toplumu üzerindeki etkisi elbetteki inkâr edilemez. Ama ortaya çıkan sentez, gerçek sosyalizm olmaktan çok uzaktır. Kapitalizm, örgütlenmiş bir güç olarak karşısına çıkan kendi işçi sınıfına, sömürgelerden ve bağımlı ülkelere akıp gelen artık değerlerden bir pay vermeyi yeğ saymış ve böylelikle Batı sosyalizminin diken ve budaklarını budamayı başarmıştır. Bugün, belli başlı sorunlarda Wall Street sözcülerinden bile daha gerici bir tutumu benimseyen Amerikan sendikalarının ilk kurucuları Ondo-kuzuncu Yüzyılda Avrupadan Amerika'ya göç eden Birinci Enternasyonale bağlı ihtilâlciler sosyalistlerdi. Olduğu gibi arşivlerde saklanan ve hemen hemen hiç okunmayan bu sendikaların program ve tüzükleri, onlar tarafından kaleme alınmıştır. Batıdaki emekçi yığınların bilincinde bu değişme bu küçük burjuvalaşma sadece Amerika Birleşik Devletlerine özgü birşey de değildir.

Bugün İngilterede kapitalizmi tasfiyeye çalışan bir yığın partisinin bulunmayışı rastlantı sayılamaz. Bugün Renault Fabrikasındaki en aşırı adlar taşıyan politik ve mesleki örgütlerde kayıtlı ev ve otomobil sahibi Fransız işçisinin sorunları, Doğunun ve Güneyin yoksul emekçi yığınla-

rının sorunlarından bambaşkadır. Batılı emekçi, hiç değilse sömürme normunun, kapitalist sistemin gerektirdiği noktadan altında tutulması yoluyla bilinçsiz olarak, kimi kere de bilinçli olarak, emperyalist soygana ortak durumuna getirilmiştir. İngiliz İşçi Partisi Başbakanı Wilson ile Cumhurbaşkanı Johnson arasında belibaşlı konularda görüş birliği bulunmasının açıklamasını burada aramak gerekir.

BATININ GERÇEK TEMSİLCİLERİ

Fikir alanında kimi devrimci görüşlerin bugün de Batıda ileri sürülüşü, Batı toplumunun genel niteliği konusunda bizi yanıltmamalıdır. Jean Paul Sartre'lar, Bertrand Russell'lar çağdaş emperyalist Batının gerçek kimliğini ideolojik alanda temsil etmezler. Bu alanda Batının gerçek temsilcileri Başkan Johnson'un söylevlerini kaleme alanlardır. Çağdaş Batı, emperyalist çıkarları gereği, milletlerinin millî bağımsızlığına ve sosyalizme karşı dikilen bir güç niteliğini taşır, ve Batı bu kimliği ile değerlendirilmelidir.

Tarih çarkının durmadan ileriye doğru dönüşü gereği, emperyalizmin dünya yüzünden kalkması kaçınılmaz bir sonuçtur. Bu durumda da sömürücü niteliğini yitirecek olan bir Batının, eskiden olduğu gibi uygarlık kalesi durumuna yeniden gelmesi düşünülemez. İnsanlık tarihi, uygarlığın hiçbir kavmin tekelinde kalmadığını, uygarlık meşalesinin elden ele geçtiğini bize öğretiyor. Jül Sezar'ın hatıralarında Kuzey Fransadaki vamyamlar kabilelerin sözlü ettiği çağlarda, Çin binlerce yıllık muhteşem bir uygarlık içinde yaşıyordu. Avrupa Ortaçağın en derin kaçanıklarına gömmüşken, İslâm uygarlığı insanlık kültürüne İbni Rüşd ve İbni Haldun'ları veriyordu. Sonraları Engels bu büyük İslâm düşünürlerin kişiliğinde Onsekizinci Yüzyılın Fransız Ansiklopedistlerinin öncülerini görecekler.

Ekonomik etkenlerin geniş halk yığınlarının bilincini etkilemesi uzun süreli bir işti. Sömürülenlerin bilinçlenerek sömürönlere karşı bir tutuma ulaşması zamanla oluyor. Sömürönlere, sömürme alanından yoksun kaldıktan sonra da, oldukça uzun bir süre sömürücü bilincini muhafaza ettiği de bir gerçektir. Marks'ın, «Bir ülkenin imparatorluk sahibi oluşu, o ülke emekçilerinin devrimci bir bilince ulaşmasını engeller» anlamındaki sözlerini biraz değiştirerek «İmparatorluk hatıraları da emekçilerin bilinçlenmesini engeller» diye biliriz. Bunun böyle olduğunu en iyi biz Türkler biliriz. İmparatorluğu kaybedeli nice yıllar geçmesine rağmen, üç kıta'ya hükmettiğimiz, Viyana kapılarında dayandığımız günlerin edebiyatıyla halkımızın gerçek sorunlarına eğilmesi önlenememiştir. Batıda da durum başka türlü olmayacaktır. Ve Batılılar uzun yıllar elden kaçan dünya hâkimiyetlerinin hasretini çekeceklerdir. Bu, yaratıcı olmayan, sosyalizm kuruculuğu ile bağdaşmayan ruhsal bir durumdur. Bu yüzden emperyalizmin dünya yüzünden silinmesinden sonra da, Batı için ulaşılmış olduğu doruklardan aşağılara doğru düşüş devam edecektir.

TÜRKİYE DOĞULU BİR ÜLKEDİR

Yaşadığımız çağda emperyalist Batının varlığını sürdürmesi, dünya uluslarının bağımsızlık ve sosyalizm uğruna savaşlarının yenilgiye uğramasına bağlıdır. Batı, kendisi için ölüm kalım sorunu olan

bu gerçeğin bilincine bütün derinliğiyle varmıştır. Öte yandan, millî uyanış hâlindeki doğunun ve güneyin ulusları da bu dünya ölçüsündeki savaşta bağımsızlık ve sosyalizm bayrağı altında yerlerini almaktadırlar. Dünyanın bu genel görünüşü içinde Türkiye'nin çelişmeler gösteren bir tutumu var. Millî özellikleri olmakla birlikte yurdumuz Türkiye, içinde bulunduğu gelişme aşaması bakımından, tarihi ve üst yapı kurumları bakımından bir Doğu ülkesidir. Politika konjonktürünün Türkiye'yi Batılılar saflarına sokmuş olması bizim «Doğulu» kimliğimizi değiştiremez.

Türkiye'nin bu çelişik durumu, ülkemizin ekonomik ve politik hayatına hükmeden ağı komprador sınıf ittifakının Türkiye'yi emperyalist sistem içinde tutabilmiş olmasından ileri gelmektedir.

Bu durum karşısında Türk yurtseverlerinin, Türk toplumcularının görevi, artık Batı emperyalizmi savunuculuğunun kültürel ve ideolojik alanda belirtisi niteliğini edinmiş olan «Batıcılık» karşısında yerlerini almalarıdır.

UYGARLIK, TÜM İNSANLIĞIN MALİDİR

Bu hiçbir zaman Batının hümanizmaya katkılarının inkârı değildir. Batının hümanist değerlerine sahip çıkarken de dik katli davranmamız ve emperyalizmin oyununa gelmememiz gerekir. Batılılar, doğu halklarının tarihsel gelişmesinin durakladığı son yüzyıllar içinde uygarlığa, hümanizm'e katkı niteliğinde tüm değerlerin kaynağını Batı olduğu ve Doğuluların, nerdeyse biyolojik nedenlerle, bu alanda hiç birşey yaratmamış oldukları inancını yaymaya çalışmışlardır. Bu dipdediz insanlık tarihinin tahrisidir, sahtekârlıktır. En son model Amerikan otomobilinde hareketin dişli tertibatıyla yön değiştirmesinden tekerleğine kadar birçok parça eski çağlardaki doğu uygarlıklarının mekanik alanındaki katkılarıdır.

Dante'den Spinoza'ya kadar Batı uygarlığının ideolojik temellerini atanların yüzleri uygar İslâm âleminin büyük düşünürlerine döndü. Ortaçağ skolâstisizmine ilk büyük darbeyi vuran büyük materyalist filozof İbni Rüşd (XII. Yüzyıl) olmuştur. Ve Paris Üniversitesi sonraları İbni Rüşd'ü dinsizlikle itham ederek okunmasını yasak etmiştir. İbni Haldun'un üst yapı ve alt yapı ilişkileri üzerindeki görüşleri onu, kendisinden üç yüzyıl sonra yaşamış olan Monteskiyö'den daha çok Marx'a yaklaştırmaktadır.

MİLLÎ GURUR OLMADAN SOSYALİSTLİK OLMAZ

Batının evrensel kültürün tek yaratıcısı rolüne çıkışındaki amaç açıktır. Hâkimiyeti altına aldığı milletlere kendi üstünlüğünü kabul ettirmek, bu milletleri tarihlerden, millî gururlarından yoksun bırakmak. Çünkü bilmekteyiz ki, kendi ulusal değerlerine sahip çıkan, derin millî bilince sahip uluslara boyun eğdirilemez.

1934 yılında sol muhalefeti yönetmek ve faşist bir dikta rejimi kurmak için provakasyon hazırlayan Alman Nazileri Reichstag'ı (Millet Meclisi) kendileri yaktılar. Bunun ardından Naziler, tertipleedikleri duruşmada baş sanık olan Bulgar Dimitrov'u alt edebilmek için Nazilerin en kültürlü ve akıllılarından Göbels'i mahkemeye tanık olarak gönderdiler. Duruşma sırasında Göbels Nitsche'den aşağı lâf etmiyordu. Bir ara baş sanığa, küçümseyen bir edâ ile «Balkan tipi» (Type Balcanique) dedi. Yerinden fırlayan Bulgar: «Prusya Kralı Gustave ben Almanca'yı yalnız atlatımla konuşurum» dediği tarihlerde benim milletim yazılı millî dili ve bir Bulgar devleti vardı.» diye karşılık verdi. Bu karşılık Marksist ihtilâlcide dahi mevcut derin millî gururu yansıtır. Zaten, millî gurur olmadan hiç bir ileri hamle gerçekleştirilemez.

Bütün bunlardan şu sonuç çıkar: Türk toplumculuğu ile Batıcılık diye adlandırılan eğilim bağdaşamaz. Türkiye'nin halkçı, devrimci ve milliyetçi yoldan, yâni gerçek ekonomik ve politik bağımsızlığa ve sosyalizme giden yoldan kalkınmasından yana olanlar, yâni gerçek toplumcular, Türkiye'nin kader birliği hâlinde olduğu özgürlük savaşları içindeki ülkelerin saflarında Batıya karşı duranlardır.

... Champs Elysées'de ve Trafalgar Square'de Batılı.

SOVYETLER BİRLİĞİ GEZİSİ

Odesa - Moskova - Bakü - Taşkent - Semerkant

1

Melih Cevdet Anday

Odesa'dan bir görünüş

«MOSKOVA'YA.. MOSKOVA'YA!»

Bizi Odesa'ya götürecek olan Arme-
nia vapuru Tophane rıhtımından kalkar-
ken yol arkadaşım Yaşar Kemal:

— Bizim saçıklar «Moskova'ya. Mos-
kova'ya» diye öyle çok bağırdılar ki so-
nuda gidiyoruz işte dedi

Onlar da gülseler keşke «Moskova-
ya Moskova'ya...» Nedir bu sözün anla-
mı? Su olsa gerek: «Solcu isen sosyalist
isen senin verin burası değil Moskova',
dir sen ancak orada rahat edebilirsin.»
Böyle se biz de önce şunu belirtelim:
Solcu isek sosyalist isek bizim yerimiz
burasıdır Türkvevli bütün Türklerin ra-
hat edeceği bir barış ülkesi yapmak isti-
yoruz bunun da yolu sosyalizmdir di-
yoruz Moskova'ya gelince gerçekten sev-
dim Moskova'yı «Moskova'ya Moskova-
ya...» diye vana vana gibi bahşanların da
gidip görmelerini sağlık veririm: hoslana-
caklar bir takım versiz kuskularından
kurtulacaklar villardan beri kökü dışarda
bir takım çıkarıcı çevrelerin vavdıkları
avduklarla aldatıldıklarını anlıyacaklar
orada dostlarımızın oturduklarını
ve bu dostların savaş istemeyen mutlu in-
sanlar olduklarını göreceklerdir

Mutlu toplumlar savaş istemezler, ama
tar'ih boyunca mutlu diye bilinen bir ta-
kım toplumların da savaş açtıkları gö-
rülür. Ancak burada önemli bir ayrı-
m var Tarih boyunca mutlu bilinmiş
toplumların avırcasız yoksulları vardı ve
krizleri vardı Günümüzde ise artık yok-
sulları bulunmayan çarışmalarından kur-
tulmuş yeni toplumlar tarihin dönüm nok-
tasını çiziyorlar Yazının «cadi İsa'nın do-
ğumu gibi yeni bir başlangıç noktasıdır
bu Değerli bilgin dostum Babavefe sor-
muşum Moskova'da: «Burada ne yasak-
tır?» Babavefe:

— Savaş propagandası yapmaktan baş-
ka hiç bir sev yasak değildir demisti
Sovyetler Birliği gezi anılarına so-
nundan başlıyalım: Dönüşümde tanıdık-
larımın tanımadıklarımın bir çok soru-
ları ile karşılaştım Çünkü herkes merak
ediyordu Sovyetler Birliği'ni Bu soru-
ları sırası geldikçe anacağım ya burada
ikisini yazmak istiyorum sadece

Yüksek öğrenim görmüş savın bir ev
hanımı merakla:

— Orada herkes çalışmak zorunda
mı?
Diye sordu Ne diyeceğimi şaşırtdım.
«Çalışmak zorundadır» desem bundan
«İstemese de çalışmak zorundadır» anlamı
çıkacak ve bu da «Sovyetler Birliği'nde
insanları zorla çalıştırıyorlar» propagan-
dasına uygun düşecekti ve haksızlık ola-
cakti Gerçekte bu sorunun karşılığı
sadece şudur

— Orada herkes çalış-
tırılmıyorsa isterseniz benim o sayın
ev hanımına şunu sormamı geçirdi:

— Çalışmadan yaşamak olur mu?
Evet oluyor bizim vurdumuzda Söz-
gelisi yüksek öğrenim görmüş bir hanım,
kocasının para durumu verinde ise (gide-
rek verinde değilse bile) çalışmıyor çar-
ışmıyabiliyor: babasından parava ve ev-
lere konan bir genç çalışmıyor sekiz katlı
apartıman vapırabilen çalışmıyor, dede-
den kalma tonra'nı vartıcı kövüve bırakıp
onların çalışmalarından gelen para ile
büyük şehirlere van gelip kevf süren
çalışmıyor parasını işleten ve onun getir-
diği faizle vasiyan çalışmıyor... Türk
halkını «tembel» diye suçlayan bunlar-
dır işte Oysa Türk halkı çalışkandır.
(Atatürk kısık sesle öyle bağırdı ya...) Ama iş
bulamazsa ne yapın? Sosyalist bir toplumda
ise herkesin bir işi sevdiği bir işi vardır bu iş
ona angarya olarak yükletilmiş değildir
Çalışmayan bir insan düşünülemez orada ve
doğal olanı da budur Çünkü her çalışmayan
kişi kendi hesabına başkasını çalıştırıyor demek-
tir. Başkasını kendi hesabımıza çalıştır-

mak ise sömürücüdür. Ha.. Bakın bir
yasak daha bulduk: Sovyetler Birliği'nde
insanın insanı sömürmesi yasaktır. Baba-
vefe'nin bana bu yasaktan söz açmamasının
nedeni ise açık: Çünkü orada insanın in-
sanı sömürmesi imkânsızdır

Başka biri, bir yerde tanıştırdıkları
biri de:

— Sizden bir şey soracağım dedi
Sovyetler Birliği'nde hürriyet var mıdır?
Doğrusu, istemeye istemeye.

— Neyin özgürlüğünü soruyorsunuz?
dedim

«İstemeye istemeye» diyorlar çünkü
özgürlüğün ille somut bir dilek ve amaca
gene de pek sınırlamadan somutlamadan
yöneleceğini bildiğim halde insanların
«özgürlük özgürlük» diye başırmalarına
kızmamalı kanısındayım ben Tarihte,
çoğu kez vönsemi besbelli olmanın ara-
çık olmayan bu çeşit hakırlardan in-
sanoğluunu şaşırın beklenmedik veni-
likler iv'likler doğmuyor Heriv vönse-
len böyle salt bir özgürlük isteği hep
olacaktır sanırım. Ama karşındakine o
soruyu sormakla iyi etmişim

— Sözelisi liberalizm için dedi
Bir ekonomi sistemi olarak liberalizm,
Sovyet üniversitelerinde elbette okutu-
lur ama anlıyorum ki, karametinin
nivevi bu değildi liberal ekonomide göre
davranmak ve işlemek özgürlüğünün bu-
lunup bulunmadığını merak ediyordu o.
Ben de o zaman konuyu somutlamak yo-
luna gittim Söylediklerimi şer de özelli-
yevim:

— Sizin liberal ekonomi için bilim öz-
gürlüğünü öne sürmediğinizi anlıyorum;
liberal ekonomi kurallarını uygulamak ve
yeniden yaşatmak özgürlüğünden söz aç-
mak istiyorsunuz siz Oyle ise her bir
ramsal konuşmayı bir vana bırakıp elle
tutulur bir örnek üzerinde konuşalım
Sovyetler Birliği'nde sözelisi evim kirava
vererek geçinir kimsa yoktur Şimdi biz
orada bir evvate çıkarm ya da bir sosyal
parti kurup «Ev sahipleri olsun istiyoruz,
kiracılar olsun istiyoruz ev sahipleri ev-
ler'ni eskisi gibi ve istedikleri fiyattan

kiraya versinler istiyoruz» diyerek biz öz-
gürlük savaşına kalkamayız Bir takım
insanın başka bir takım insanı sömüre-
rek tembel tembel yaşamayı düzeninin
geri gelmesini istemek olur bu ve kanun-
dan önce halk karşı koyar böyle bir akı-
ma «Ne demek? Biz kendi evlerimizde,
ya da devletten ucuza kiraladığımız ev-
lerimizde oturmayacak mıyız artık? Ye-
niden ev sahiplerinin el'ne mi düşeceğiz?»
der Macar karşı ihtilali sırasında kapı-
talist devletlerin yardımları ile Macaris-
tan'a giren tonrak al'ları ve eski pat-
ronlar kövülür ve işçiler tarafından,
kövün kanısından ve fabrikaların kapısın-
dar koşulmuşlardır.

Gerçi buna, gene bilimsel bir kılığa
bürünüler:

— Liberal— kapitalist ekonomi siste-
mi toplumları mutluğa götürecek tek
sistemdir Bana bu sistemi uygulamak
özgürlüğünü neden tanıtmıyorsunuz?

Diyerek karşı çıkarılır oluyor ama
ne vapalım ki Sovyetler Birliği bunun
karşısı olan tezi uygulamak niyyetinde
bivük bir ihtilal yapmış ve sosyalist ek-
onomide kalkındırma gücünü dünyaya
tanıtılmış bir ülkedir Başın Sovyetler
Birliği bir çok kapitalist ülkeyi çoktan
geride bırakmıştır

Ben okurlarımla kuramsal tartışma-
lara örecek bilimsel yöntemlerden söz
edecek değilim bu vaziyetinde vevvürlüğün
ilk sosyalist ülkesi Sovyetler Birliği'nin
bir narasını kısa bir süre içinde gördüm.
İktisatçılar sosvologlar anlata dursunlar
tartışa dursunlar ben size oradan canlı
bir iki görünü kitanlardan kolay kolay
öğrenilemeyecek bir 'ki yaşam narası ge-
tirmek istiyorum Biliverim ki en çok
merak edileni de budur Kitanların vaz-
dığına aldırın az sosyalizm değil sose-
va' bir toplumdaki insanlar onların gün-
lük yaşamıdır merak uyandıran.

VAPURDA:

Sovyet Armenia vapurunu İstanbul'u-
lar çok iyi bilirler; Pobeda ile Armenia,

Moskova'dan bir görünüş

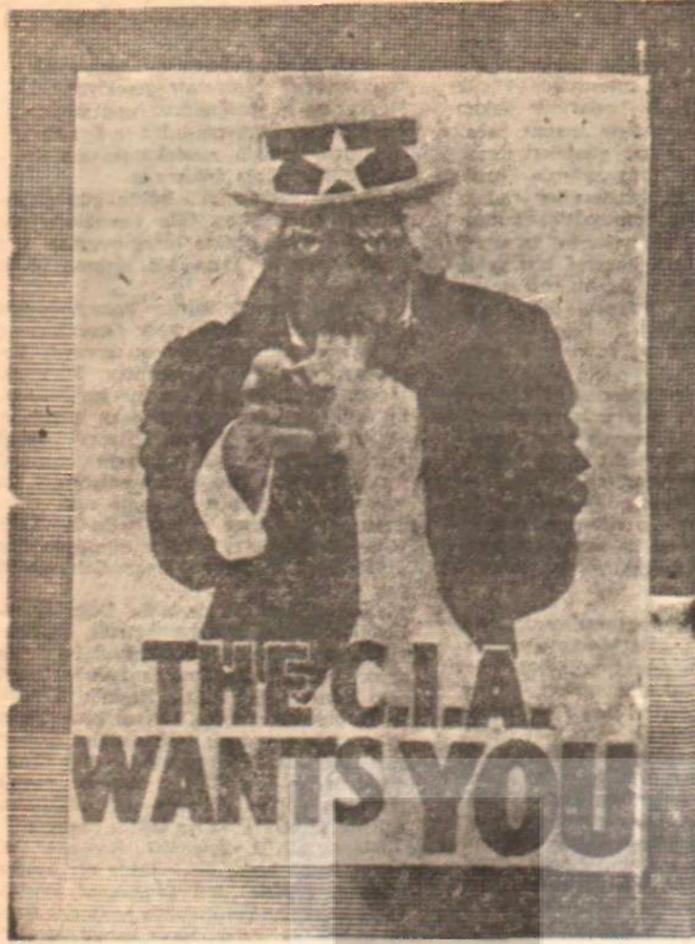
her hafta Tophane rıhtımına yanaşır,
küçük şirin yolcu vapurlarıdır Sovyetler
Birliği'nin İstanbul Başkonsolosluğu vet-
kileri bize Sovyet Yazatlar Birliği Baş-
kanlığından gönderilmiş olan davet mek-
tuplarını verdikten sonra, hareketi edebue-
ceğimiz günü sordular 12 Haziran Cum-
artesini günü üzerinde anlaştık vapuru-
muz Armenia idi Konsoloshane memur-
larından ikisi bizi uğurlamak için vapura
gelmek nezaketini göstermişler onlarla
birlikte daha hareketten önce vapurum
başına gidip bir kaç şişe votka içtik Bir
kaç şişe dediğim için gözünüzde büyüt-
meyin bunlar birer kadehlik küçük şişe-
lerdi

Benim en sevdiğim içki rakıdır Onu
aşan başka bir içki bulamadım bugüne
değin Bulgarların Yugoslavların slibova-
ları sibovitchaları sarmadı pek Bulgar
mastikası ile Yunan mastikası gerçi gü-
zel içkilerdir ama güzellikleri bizim
rakıya vakın olmalarından gelir bençe;
Macar şarabı ermeni konvağı Gürcü şarabı
icetim İskandinavvabların sert içki-
lerinden de tattım bütün bunların içinde
rakıdan sonra en sevdiğim içki votka
oldu Ancak Rus votkası bizim votkaya
b'ç mi hic benzemiyor ondan başka bir
içki Sını da sövlevim Rus usulü 'e-
miye daha vapurada alıştırmaya basladık
kendimizi, her kadehi şerefe kalı r'cebe-
niz elinizden gelirse kısa ya da uzun bir
sövlev çekeceksiniz, ondan sonra kadehi
birde içeceksiniz başka bir devile' d'li-
nizi de'li'meden erit'li'mize d'keceksiniz
ve arkasından mezeye saldıracaksınız Bu
meze havvar olursa dıvecek vaktur Bu
usulde çok icilir ve az sarhoş olunur Biz
sövlev çekmiye alışık olmadığımız için,
bütün evi boyunca biraz sıkıntı çektik.
Sonra sonra anladım ki her kadehten son-
ra bir'inin kalkın bir «şerefe» sövlevi bul-
ması, iki kadeh arasında açarak birinci-
nin ivce oturmasına vapuror demek tek-
nik bir sorundur Coşu zaman da son
vudumuna de'lin içtiğ'üz kadehi başının
iştirine kanatmanız gerekvör içinde bir
yudum bile kalmadı anlamına gelir bu
Ruslarda şerefe içmek sövlev çek-
erek içmek eski bir adettir Pusk'ın
arkadaşı Rusonov Mohilev'de ona rast-
ladığı evcevi anlatırken «Akhımtıza gelen
her sevin şerefine içtik» diye vazar

Saat 16 da kalkacak olan vapurumuz,
şehir çıkan volcuların zamanında dön-
memeleri vüzünde iki saat geciktir Bizim
votka stafi da bu vüzden bir az uzadı.
Konsoloshane memurları gittikten sonra
vapurda başka bir bar daha buldum,
Türk narası gelirdi birinden ötekine
gidecektik artık Yemeğe çakır kevften
bir az daha kevfili oturduk Önce vanış
bir salona gittim ikinci mevki yemek
salonu im'ş orası karşımızda İsrail'den
gelen bir karı koca vardı tam onlarla
konuşmaya basladığımız sırada garson bi-
zim birinci mevki yemek salonuna gitme-
niç gerektiğini sövled' Kalktık o salonu
bulduk bu sefer oradan da cevirdiler,
bizim servis 21 de başlıvordum Demek
yemek salonları her yemek için iki servis
yapıyorlardı Vapurumuzun kalabalık
olduğunu gösterir Bu Bizden başka Türk
yolcu bulmadığımız da ş'endik

Ama koridorlarda güğertede, istira-
hat salonlarında kulağıma bovuva Türkçe
çalınvör, vanış mi duvyorum diyorunt
kendime havır efendim Türkçe bizim
Anadolu Türkçesi önmüze gelen Ana-
dolu Türkçesi konuşanların yüzü Anadolu vüzü,
halleri tavırları da öyle Kimi terliklerini
gıvmiş kimi bir ayağına altına almış...
Bizim de Türkçe konuşduğumuz du-
yunca adamlar birbirlerine baktılar te-
dirgin olmuşlardı sanki. Bir ikisi ile selâm-
la-onca öğrendik ki, bunlar Suriye den
Lübnan'dan, Ermenistan Sovyet Cumhurl-

C. I. A.'NİN MARİFETLERİ

— MIT mensuplarına sunulur —

Türk milliyetçileri C.I.A.'yı iyi tanımak zorundadırlar. Zira Papandreu'nun gelininin açıkladığı gibi, Yunanistan, Türkiye ve diğer Orta Doğu ülkeleri C.I.A.'nın nüfuz alanı içindedir. Aşağıdaki yazıda C.I.A.'nın nüfuz alanı içinde bulunmayan NATO üyesi Fransa'da dahi giriştiği marifetler anlatılmaktadır. Fransa'da C.I.A., Amerikan kapitalizminin emrinde olarak, parfüm formüllerini ve moda elbiseleri desenlerini dahi ele geçirmek için faaliyet göstermektedir! C.I.A. 1961'de. De Gaulle'e karşı Cezayir'deki faşist General Challe'in hükümet darbesini teşvik etmiş ve desteklemiştir. 1960 yılında nükleer silâhlarla ilgili müzakerelerde, C.I.A. Fransız basını ve parlamento üyelerinin bir kısmını satın alarak da De Gaulle'e baskı yapmaya kalkışmıştır. Fransa'da bunları yapabilen bir casusluk teşkilâtının, «nüfuz bölgesi» addettiği Türkiye'de neler yapmaya kalkışabileceğini, Türk milliyetçileri iyi bilmek zorundadırlar. Özellikle Milli İstihbarat Teşkilâtı mensupları, aşağıdaki yazıyı ibretle okunmalıdır.

Bir kaç ay önce, bir Amerikan keşif uçağının, Fransadaki atom tesislerinin üzerinden uçuşması, resimler çekmesi, Fransa'da çeşitli tepkiler meydana getirmişti. Ancak, Fransız resmi makamları, bir yandan olayın kapandığını belirten demeçler vermekte, öte yandan da Amerikalıların, CIA'nın (Amerikan İstihbarat Teşkilâtı) faaliyetinin uzun zamandır devam ettiğini, Pierrelatte atom tesisleri olayının ne birinci ne de sonuncu casusluk olayı olmadığını ileri sürmekteydiler.

Olay, şimdi tamamiyle aydınlığa kavuşmuş ve Amerikalılar, «Sefkâtlı Casusluk» suçunu kabul etmişlerdir. Fransız makamları ise bu duruma sinirlenmekle beraber, sağladıkları başarıların casusluklara yol açacak nisbette olduğunu görmekte de iftihar etmektedirler.

Pierrelatte olayı da, hiç de yeni değildir. Amerikalılar, sık sık, Fransa üzerinde sefer yapan uçaklarının yolunu değiştirip Pierrelatte üzerinden geçirmişler ve atom tesislerinin de resimlerini çekmişlerdir. Bu durumu, Fransızlar da biliyordu. Fakat Fransız gizli servisleri, Amerikalıları suçüstü ya-

alamamak istiyordu. Nihayet 16 Temmuz günü, bir Amerikan uçağına daha alçaktan uçarak Pierrelatte tesislerinin resimlerini çekmesi emri verildi. Uçak, resmi tebliğlerde belirtilen şekilde, atom tesisleri üzerinde bir defa ve tesadüfen değil, fakat en azından 10 defa, çeşitli yönlerde geçip resim çekti. Bu sırada, nöbette bekleyen bir Fransız jet uçağı hemen havalandı ve uzun zamandır Fransızlara bekledikleri işi yaptı: Amerikan casusluk hareketini, suçüstü tesbit etti.

Fransızlar halen memicketlerinde çalışsın ve çok geniş bir kadroya sahip bulunan CIA mensuplarının ve girişimleri çeşitli casusluk hareketlerini çok iyi bilmekte, tanımaktadırlar. Amerikalılar ise, atom alanında, Fransadaki iki gelişme karşısında endişe etmektedirler. Bunlardan birincisi, Fransız mühendislerinin hazırladıkları atom denizaltı motorüdür. Bu motor, Amerikan atom denizaltılarının, motorlarından kat kat daha üstündür. İkinci gelişme ise çok daha önemlidir. Fransızlar atom bombalarının, bir yandan güçlerini arttırmak, beri taraftan da boyalarını fevkalâde küçültmek suretiy-

le, âdeta minyatür bir hale getirmişlerdir. Fransızların, atom ve hidrojen bombası alanında, teori yönünden, Amerikalılardan çok daha üstün oldukları bilinmektedir. İşte, şimdi Amerikalılar, büyük bir gayretle bu iki sırrı ele geçirmeğe çalışmakta, Fransızlar ise bu sırların elden çıkmasını önlemeğe uğraşmaktadır.

● FEVKALÂDE TEDBİRLER

Amerikanın CIA teşkilâtının uğraştığı, yalnız bu noktada kalmamaktadır. CIA memurları her türlü endüstriyel yenilikleri, hattâ parfüm, ilaç formüllerini, yeni moda elbiselerin desenlerini bile ele geçirmek için büyük çabalar sarfetmektedir. Fransız karşı casusluk teşkilâtı şimdiye kadar, Amerikalıları bir çok alanda uzakta tutmağa muvaffak olmuştur. Fransada bugün elektronik maden endüstrisi k'ıma, plâstik ve nükleer grafit alanlarında gizli polis tarafından, CIA teşkilâtına karşı fevkalâde tedbirler alınmıştır. Bu endüstrilerde Amerikalıların stajyer olarak girip çalışmalarına bile müsaade edilmemektedir.

Fransızlar tarafından son zamanlarda geliştirilen «Concorde» uçak projesini de ele geçirmek için Amerikalılar çok uğraşmışlar fakat bir sonuç elde edememişlerdir. Gene CIA'nın üzerine çok düşüğü ve sırlarını ele geçirmeğe çalıştığı bir konu da Fransada son yıllarda zeltirilmiş bulunan renkli SECAM sistemi televizyonudur. Bununla beraber alınan tedbirler sayesinde bu televizyonlarla ilgili sırların sınırlılık çalınmadığı belirtilmektedir.

Halen Paristeki Amerikan büyükeliliğinde resmen tanınan ve diplomatik masuniveleri olan 60 ileri gelen CIA «ef» bulunmaktadır. Ancak bunların dışında da-

William F. Raborn
CIA'nın başı

ha yüzlerce İLA ajanının Fransa içinde ikinci üçüncü derecede haber toplama işleri ile uğraştıkları, da Fransız karşı casusluk teşkilâtının meçhulü değildir.

Üstelik CIA memurları o kadar çok tanınmaktadır ki sık sık Fransız karşı casusluk teşkilâtından bir sef ekliğine telefon eder efalınca gizli memurunuz burnunu fazla karışık işlere soktu. Artık buradan gitsin der Elçilik de hiç hatır kırmaz ve bah's konusu memur ertesi gün ilk uçağa Washingtona gönderilir.

Fransadaki Amerikan CIA teşkilâtı memurları, 1961 yılında toptan değiştirildi. Buna sebep, Maurice Challe'nin Cezayir'de giriştiği hükümet darbesi hareketidir. CIA ajanları Challe'ye desteklemişler para vermişler hükümet darbesi yapmağa teşvik etmişlerdir.

Ana, CIA'nın Fransanın işlerine her zaman burnunu soktuğu herkesçe bilinen bir vaktadır. Meselâ 1960 yılında, nükleer silâhlarla ilgili müzakerelerde CIA ajanları parlamento içinde, basın yolu ile hükümeti bir havlı tavvik etmeğe muvaffak olmuşlardı. Ortak Pazar konusunda, Fransanın NATO ile ilişkileri konusunda da gene CIA ajanları faaliyete geçmişlerdir. Bu gün de değişen bir şey yoktur. Ajanlar, Fransanın, gerek ortak pazar, gerekse NATO konusundaki fikirlerini öğrenebilmek için büyük gayret gösteriyorlar. İleri gelen milletvekilleri teknik müdürler, dostlar yardımı ile ellerinden geldiği kadar çok bilgi toplamağa uğraşıyorlar ve bu uğurda, dünyanın parasını harcıyorlar.

Senatörlerin Dikkatine

ACELEYE GETİRİLEN BİR KANUN

Yurdumuzun ünlü bir kapitalistinın ilham veya teşviki ile kaleme alındığı belli olan bir kanun teklifi, milyonlar arasında girdiği son vergi açıklamalarıyla öğrenilen eski Kadırlı Kaymakam, şimdiki petroicü Aydın Boisk'in himmetleriyle, Meclisin son günü, kimse neye oy verdiğini bilemeyecek bir durumdakken kabul edildi. Şimdi söz, Senato'dadır.

Medeni Kanununun fesislerle ilgili bölümlerinde değişiklik yapmak amacıyla hazırlandığı söylenen kanun teklifinin getirdiği temel yenilikler şunlardır:

1 — Tesis (vakıf) yapan kimse, kurulacak vakfın gelirinin yüzde 80'ini, kamu hizmeti nifeliğinde sayılacak işlerde harcansa, mirasçılarının mahfuz hisselerini azaltılabilecektir.
2 — Bu nifelikte bir vakıf, başta Veraset ve İntikal Vergisi ile Kurumlar Vergisi olmak üzere bir çok vergi muafiyetinden yararlanacaktır.

Kanun teklifinin gerekçesinde, bu değişikliklere büyük ihtiyaç olduğu ileri sürülmektedir. Ayrıca değişikliğin, üretici hale gelmiş sermayenin parçalanmasını önleyeceği söylenmektedir. Bu gerekçeler doğru değildir. Bir kere, bugünkü mevcut kanun hükümlerinden faydalanmak suretiyle bir hayır işlemek, bir vakıf kurmak pek âlâ mümkündür. Bu iş için biraz vergi ve harç ödenecektir. Ama bu para kamu hizmetlerinin karşılanmasına gidecektir. Özel şahısların gelirlerini, kamu hizmetlerine harcayacakları diye vergiden muaf tutmak, devlet gelirlerini azaltacak ve dolayısıyla kamu hizmetlerinin yürütülebilmesini tehlikeye atabilecek maceracı bir gelir transferidir. Kaldı ki, vakfın gelirinin tahsis olunacağı kamu hizmetini, vakıf kuran tayin edecektir. Hükümetin yetkisi, kuruluş sırasında bunu tasdikten ibarettir. Görülecek kamu hizmetlerinin neler olduğunu tesbit, kısmen bile olsa özel şahıslara bırakmanın, plân ve sosyal devlet anlayışı ile bağdaşmayacağı aşikârdır. Kamu hizmeti diye belki din eğitime hız verilecek, devlet yeteri kadar ilim adamı, mühendis, teknisyen yetiştirme imkânından yoksun kılacaktır. Üstelik, vakfın gelirinin kamu hizmetlerine harcanmasını sağlayıcı kesin hükümler de getirilmiş değildir. Vakfın gelirini kamu hizmetlerine tahsisle yetinip, bu parayı sermayeye eklemek mümkündür. Sermaye büyüdükçe de, gelirin yüzde 20'sini paylaşma hakkına sahip bulunan mirasçılarının hisseleri de artacaktır.

Kanun teklifinin öteki gerekçesi, birikmiş ve yatırıma ayrılmış sermayenin parçalanmasının önlenmesi şeklindedir. Bu da yanlıştır. Sermayesi, hisse senetleri ile belli olan, hele bir holdiing şeklinde birleşen işletmelerin, miras yoluyla parçalanma ihtimali yoktur. Hele bu sermayeden bir kısım paylar, bugünkü mevzuata göre kurulmuş, ya da kurulacak hayır kurumlarına terk edilirse, parçalanma tehlikesi bütünü ortadan kalkmış olacaktır.

Veraset ve intikal Vergisi dahi ödemekten kurtarılan mirasçılar, vakfın kurulması ile önemli bir zarara uğrayacak değildir. Zira vakfın gelirinin her yıl yüzde 20'sini alacaklardır. Üste ilk vakıf haline getirilen işletmeler, Kurumlar Vergisi de ödemeyecektir. Bu büyük vergi avantajı, rakip işletmelerle mücadeleyi çok kolaylaştırarak ve kârları önemli ölçüde arttıracaktır. Görülüyor ki vakıf şalına bütünen bu kapitalist işletmeler, kapitalist ölçülerle dahi tasvip edilmez. Subayların ve işçilerin tüketim kooperatifleri kurması üzerine dahi kıyametler koparan kapitalistlerin bu kanun teklifine karşı tepki göstermemelerini anlamak çok güçtür.

Acaba ünlü kapitalistimizin vakıf imparatorluğu kurma tutkusunun nedenleri neler olabilir? Veraset Vergisinden kurtulma arzusu önemli sayılmıyabilir. Fakat büyük kapitalistlerde, hele devlete güveni de yoksun, servetinin tümünün öldükten sonra nasıl kullanılacağını bizzat tesbit etme arzusu çok kuvvetlidir. İşler ki, kapitalist imparatorluk, ölümlerinden sonra da pâyidar olsun, devlet içinde bir devlet olarak varlığını sürdürsün. «Kamu yararına işleyecek vakıf formülü», kapitalistin ölümsüzlük arzusuna cevap vermek için icad edilmiştir. Kadırlı ağalarının tenake çalarak kourdurdıkları eski kaymakamın bulduğu formül, kapitalistin servetini vergi külfetinden dahi esirgemektedir. Kapitalist, hiç değilse ölümden sonra, servetini vergi umacısından kurtarmaktadır!

Öteki kapitalist işletmelere nazaran vergi ödemediği için imtiyazlı durumda bulunan vakıf işletmelerin gelirlerinin, ne cins kamu hizmetlerine gideceği kolaylıkla tahmin edilebilir. Bu hizmetler, hiç şüphe edilmesin, kapitalizmi yüceltici ve kapitalistin ahretini hazırlayıcı yönde olacaktır. Üstelik kapitalistin çocukları da, gelirin yüzde 20'sini alacaklar ve muhtemelen vakfın yüksek ücretli yöneticileri olarak kapitalizm yolunda ilerleyeceklerdir.

Demek ki eski hukukumuzdaki vakıf kurumunun sulistimallı sonucu ortaya çıkan ve vakıf yapanın soyu soppu lehine işleyen köhne kuruluşların yeni bir kopyası meydana getirilmek istenmektedir. Kamuya faydadan ço. zarar görececek bu kanun teklifinin kanunlaşmasını Senato mutlaka önlemelidir.

● ÇEŞİTLİ ELEMANLAR

CIA teşkilâtının merkezi Virjiniya, Langley'de, Beyaz Saraydan ve Savunma Bakanlığından otomobilde 20 dakika uzaklıkta muazzam bir binadadır. Burada 10'000 den fazla mütchassis eleman çalışmaktadır. Bu mütchassislar, devamlı olarak dünyanın dört bir tarafında çalışan ajanlardan gelen bilgileri değerlendirmekte ve rapor halinde, yüksek makamlara bildirmektedirler. Mütchassislar arasında atom bilginlerinden uçağ tekniklerinden coğrafya, jeoloji, arkeoloji, fizik, matematik ve benzeri çeşitli elemanlar bulunmaktadır. Teknik olarak en basit bilgiler, elektronik maknelere, hemen değerlendirilmektedir. Bu muazzam teşkilâtın bütçesi vilda en az 1 milyardır. Fakat, fevkalâde işler için de, CIA daha

bir milyar dolar kullanabilmek yetkisine sahiptir.

Bazı Amerikalılar, Amerikanın iç ve dış siyasetini, CIA'nın siyaset adamlarına dikte ettirdiğine inanmaktadır. Nitekim Rusya üzerinde düşürülen U-2 uçağı ve benzeri bir çok olay CIA'nın Cumhurbaşkanı Bakanlar ve Kongre üyeleri üzerinde rol oynayabildiğini ortaya koymuştur.

Daha dün kadar müteveffa Dışişleri Bakanı J. Foster Dulles'in kardeşi Allen Dulles'in başkanlığı altında bulunan CIA şimdiki Johnson'un eski bir «1» emekli generali William F. Raborn Jr. tarafından idare edilmektedir. Bu teşkilâtın yalnız Amerika ve Amerikalılar üzerinde değil bütün dünya üzerinde etkiler yapan bir teşkilât olduğuna inanmak için, çok sebepler vardır.

YENİ GAZETE

SANAT-DIŞI

SANAT ELEŞTİRİLERİ

Mehmet Doğan

Uğraşların en kolay «sanatçılık» olsa gerek. Anlaşılmalrı, özümlemeleri ve eleştirilmeleri daha çok bir bilgi birikimi, bir bînhic ve akıl işi olan ekonomik ve felsefi yayınlar üzerinde fikir yürütmeğe, eleştiriler yapmağa gücü yetmeyip, bunları «nas» gibi kabul eden kimseler, bakıyorsunuz, sanat konuları geldi mi kimsese söz bırakıyorlar. Toplantılarda ortalağı toza dumana boğuyorlar, dergilerde, gazetelerde sütun sütun boy gösteriyorlar. Sanatçılara yol gösteriyorlar, yön gösteriyorlar, akıl veriyorlar yanına varılmaz bir tafayla.

Asıl üzücü olan, fikri oluşumumuz bakımından asıl tehlikeli olan taraf, bu başnaz sanat ve sanatçı anlayışının, toplumu görüşleri savunduklarını ileri süren kişiler arasında bir hayli yaygın olması. Bu kişilerin, sanatın konusu ve tekniği, anlaşılabilirliği - anlaşılabilirliği, faydalılığı - faydasızlığı yönlerinden bir takım peşin yargularla bazı sınırları aşmamağa çağırıyorlar. Aşanlar varsa, yolu nu şaşırması bir takım suçlamalar la sanatçıyı toplumu alan dışına atma çabaları.

Örneğin, sömürmeden, işçiden, yamağı mavi pantolonlardan, doymayan karnelerden açık - açık söz ettin mi, şairisin, sanatçısın. Yoksa? Yoksa, değilsin. Burjuva şentileri içinde çırpman, yolunu şaşırman birisin.

Ezilenleri, toplumsal adletsizliği sanatına gereç olarak al; ama kimin dili, kimin üslubu, tekniği ile işlersen işle, sanatçısın. Yoksa, değilsin. Bu yurdun gerçeklerine gözleri kapalı bir hazır iyiyetisin. Bir mantarım.

Toplumun her kesimine büyük bir uyanış, bir bilinçleme getirmiş olan şu son beş yılın, sanat alanına aynı uyanışı ve bilinçlemeyi getirmeyiş; halkımızı, toplumsal sorunlarımızı ilgilendiren konularda ayaklarımızı hergün yere daha sağlam bastığımızı hissedip de sanat konularında bu kadar yavan, giderek başnaz kalışımız, açıklanması ve üzerinde durulması gereken önemli bir olaydır. Diğer allanlarda yayınlanan kitaplar, yazılar, yapılan tartışmalar, somut gerçekçi yakalamamızı hergün biraz daha kolaylaştırır, bize gerçek yurtdaş ve gerçek aydın yetenekleri kazandırırken, bu türlü sorumsuz ve bilinçsiz sanat eleştirileri bizi, hergün biraz daha sanatın özünden uzaklaştırıyor, bir gül ortama, nutuk edebiyatına sürüklüyor, yiderek, sanat ilk özelliği olan yaratıcılık ve kendine özgünlükten koparıp bir kopyacığa, toplumu duygulanmaları doyurma aracı olmağa ittil.

Sanat alanından yaratıcılığın ve bilincin bu sürülüğü, çok geçmez, bir sürü papağanlar çıkarır ortaya. Hepsini aynı perdeden aynı şeyi söyleyen - hayır, bağırın bir sürü papağan, 1950-60 döneminde sanatçıya yapılan baskı: toplum - toplumu - sosyal - hürriyet - açlık - barış gibi kavramların yasaklanması nasıl bir tek yönlülüğe, nasıl bir kısırlığa, teknik canbazlığa ittiyse sanatımızı, bugün aynı baskıyı ters yönden yürütmeğe çalışanlar, sanatçıya - işin garibi aynı yol üzerinde yürüdükleri sanatçıya - parmaklarıyla «mecburi istikamet» gösterenler, üçbeş yıl sonra geriye baktık. İrında cılız bir iki sestem başka birşey işitemeyeceklerdir bugün.

Bence bütün hats, sanat eserlerini, sanatın kendine özgü yasalarından başka yasalarla değerlendirmekten geliyor. Herşeyden önce sanatı ile değerlendirmesi gereken bir şairin, yığılığında, yavuzluğunda, pervasızlığında, bilmem kaç yıl nice kahırlara göğüs gerdiğinden söz ediliyor. Oysa bunlar bir insanı şair yapan nite likler değil, o kişinin bir insan olarak övülmesi gereken özellikleridir. Yığılık, yavuzluk, pervasızlık ve çekilen kahırlar insanı sanatçı yapsaydı, tüm halkımızın şair olması gerekirdi.

Bu, sanat eserlerini, sanat-dışı ölçülere vurma çabasından, en büyük şairimiz Nâzım Hikmet bile kurtulamadı. İnsan olarak kişiliği üzerinde haklı övgüler yazan bu sözde toplumu eleştirmenlerimiz Nâzım'ın herşeyden önce bir şair olduğunu, büyüklüğünü, sanatı yolu ile açıklanması gerektiğini skıllarına getirmediler. Anlar yolu ile, sanatla ilişkisi olmayan övgüler yolu ile Nâzım'ın etrafına öyle bir duvar çevirdiler ki, iş Nâzım Hikmet tüccarlığına kadar vardı. Nâzım'ın bir şair, çok kudretli bir şair olduğu için, başına gelenlerden dünya ölçüsüne büyük bir şair yaratması bildiği için büyük olduğu unutuldu görmezlikten gelindi. Şiiri, şiirimizin

YENİ YAYINLAR:

SEVİM BURAK
YANIK SARAYLAR

Son yıllarda dergilerde yayımladığı hikâyelerin değişik havasıyla ilgi uyandıran Sevim Burak, 1961-1964 yıllarında yazdığı 6 hikâyeyi «Yanık Saraylar» adı altında bir kitapta topladı.

Kapak resmini ve desenlerini Ömer Uluç'un yaptığı kitabın fiyatı 10 liradır.

varıp varacağı son aşama olarak gösterilmeğe çalışıldı. Oysa, Nâzım eskimez ama aşılır. Onu aşmaksa, şair olarak tekniğini Türk edebiyatına getirdiklerini, şiirimize açtığı ufukları tanımakla olur.

Bugün Nâzım, Türk halkının en büyük şairi olarak, geçmişini zenginleştiren, geleceğe ufuklar açan bir şair olarak değerlendirilmeyi bekliyor hâlâ. (1).

Bu, sanat eserlerine sanat-dışı ölçülerle yaklaşma çabaları, bir yandan bu ölçülere sığmayan yerli ve yabancı eserleri alaycı bir iki sözle saptığı ederken; öte yandan gücünü tüketmiş, söyleyecek sözü kalmamış bazı yazarların sanat değeri düşük eserlerini örnek olarak ileri sürüyor. Genç sanatçılar, yolunu şaşırması zavallı mantarlar (!) bu sınırlar içine çağırılıyor.

Oysa, kendinden öncekileri, bizat kendini aşmağa çağırmanın, kafalardan çok duygulara, heyecanlara seslenen bu sanat anlayışı, toplumu görüşe de uymamaktadır. Toplumu görüş, sanatın kendine özgü olduğunu, kişisel yanını, bir emek ve yaratıcılık ürünü olduğunu hiçbir zaman inkâr etmez. Tersine, sonu gelmez bir değişim ve yenileme içinde devrini, dış görüntüsü ile değil, devrimci hareketi ile yakalamasını ve bu yolla dünyanın değiştirilmesini katılmasını ister sanatçıdan.

Nedir bu sanat-dışı ölçüler? Önce, ülkemizin geri kalmışlığı öne sürülerek, son yıllarda aydınlığa çıkması gerçeklerin ışığında sanatçının bir araştırmacı, bir öğretici, giderek ön saflarda bir politikacı olması isteniyor. Yani, iktisadi ve sosyal bilimlerin görevini yüklenmesi isteniyor sanatçıdan. Halkın çoğunluğu okuma yazma bilmeyen, bir şiir kitabının, bir romanın beş bin zor sattığı, üç-beş yıl yaşayan sanat dergisinin parmakla gösterildiği ülkemizde sanatçının, bu görevi, sanata boğvermeksiz yerine getirmesine imkan var mıdır? Yerine getirse bile bir sanatçılık görevi mi olur bu? Ama düşünce olarak çoktan boşvermiş sanatı. Sartre, «Ben bir geri kalmış ülke sanatçısı olsaydım edebiyata boğverir öğretmenlik ederdim» gibi bir laf etti ya, hemen sarıldılar bu görüşe, yıllar yılı yanıldığını söyledikleri Sartre'nin bu düşüncesinde de yanla bileceğini akıllarına getirmeden. Sanki sanat eserlerinin değeri, herşeyi açık açık söyleyebilecekleri mi gibi; sanki her gerçek sanat eseri, kendi dışında, kendinden bağımsız bir gerçek vermeden edilebilir mi gibi; sanki insanlık tarihinde sanatsız bir devir varmış, olabilmemiş gibi.

Sanatçı aynı zamanda bir araştırmacı, bir öğretmen, bir politikacı olamaz mı? Olur tabii. Ama yaptığı sanat, değildir incelemedir, politikadır, öğretmenliktir, gazeteciliktir. Bunları birbirinden ayırmak gerekir. Sanatçının da mücadelesini kendi silahları ile; kalemi ile, fırçası ile yaptığı mı gözetim uzak tutmamak gerekir.

Sanatın, günlük politika hizmetine koymayan, dış gerçekin yüzyeşdeki görüşünü vermeye yeten, meydan, tarih dersi verir gibi öğreticiliğe kalkmayan sanatçıya da hemen korkaklıkla, yozlaşmışlıkla, halktan kopmuşlukla niteleneğe kalkmak, gerçek yurt sevgisinin, halk sevgisinin yalnız kendimizde bulunduğunu, giderek tek doğru ölçü olan kendimizde bulunduğunu söylemekle birdir.

Sonra sanat eserleri bir anlaşılabilirlik - anlaşılabilirlik temeli üzerinde değerlendirilmek isteniyor. Fakat bu anlaşılabilir olmanın sınırları, çevresi belirtilmiyor. Örneğin, şiir, resim, müzik alanında ki gerçek sanat eserleri ile bir ilişkisi, bir aşinalığı olmayan köylümüz, bir Orhan Veli'yi Aşık İhsan'ı ya bir Balaban'ı tasbasması güzel tasvirlerine, bir Beethoven' tek sesli müziğimize değisimiyecek midir? O halde, hepimizin bildiği tarihsel nedenler yüzünden yaratıcı küllürden hakettiği payı alamamış halkımızın beğenisi, zaten kendisine kadar ulaşamayan sanat eserleri için bir ölçü olamaz. Henüz bilinçli bir okuyucu haline gelememiş olan halkın beğenisi sanatçılarımız yönetecek bir güç te değildir şimdilik. Günümüzün sosyal ekonomik şartları içinde

HIROŞİMA 8.15

Balıkçı öpüyordu çekik gözlü karısını
Çin denizlerine açılmak üzere.
O, rençler güneş alfabesinde ağustosua
Bir yaprak açmıştı yeni bir güne.
Büyük bir kasımpatıydı Japonya
Seviyorlardı güneş kadar onu.
Ve küçük ayaklarıyla bir ev kadını
Başlatıyordu şeftali reçeliyle bir günü
Dokuma işçisi kocasına
Tatlı koncasını vermek için ev güllünü.
Ve o, dokuma işçisi barış kadar yumuşak
Japon ipeklilerine vermişti ellerini
İş başı etmişti Hiroşima.
Saat Hiroşima'da tam 8.15 di.
İnce Japon estampları kadar güzel gökte
Uç Amerikan bombardıman uçağı,
U.S.A. Air Forces... B 28
Ve gömlekçi Harry Truman
Amerika cumhurbaşkanı, yukarıda
Aşağıda, Hiroşima köprüsü.

Saat 8.15 di, bir Japon kıızı okulda,
Akihiro Takahaşi
Koca bir kasımpatı boyuyordu defterinde.
Bir mavi yaprak katmak için baktı göğe
Uçakları gördü.
Saat 8.15 di, bir kasımpatı daha çizdi.

Saat 8.15 di, bir balıkçı
Adı Japon adalarından
Binliyordu balıkçı kayığına
Bir deniz gölgesidir diye baktı göğe
Uçakları gördü.
Saat 8.15 di, çözdü halatlarını kayığın.

Saat 8.15 di, bir kadın
Adı ince, özlem türkülerinden gelme
Şeftali soyuyordu baygın kokusunda
Bir tanrısal örtüdür diye baktı göğe
Uçakları gördü.
Saat 8.15 di, şeftali ağacıydı ev.

Saat 8.15 di, dokuma işçisi
Adı, bütün emekçiler gibi kısa,
Glysililerin ipekiyordu geysaların
«Bir dokuma ustasıdır» dedi, baktı göğe
Uçakları gördü.
Saat 8.15 di, «ondan öğrendim mavi ipek dokumayı.»

Birden büyüdü gökte
Kasımpatı, şeftalli, tanrısal glysil gökte
Bir güneş topu.
Saat 8.15 di,
Suçsuzdu Piehbend taşı
Oynarken çakmak taşlarıyla bir çoban
Nasıl bulmuşsa ateş
Oyle suçsuzdu atom fırtığı
Uranyumdan fırtırken
Güneş gücünü.

Uranyum habersizdi
Piehbend taşı habersizdi durduğu yerde
Hele, o sırada belki geceydi, Türkiyede
Bir üniversite öğrencisi
Bilmeden emperyalizmi
Okuyordu Mendelyef çizelgesini.
Bilmeden kasımpatılarını
İssiz bozkırlarda bir köylü
Habersizdi güneş gücünden
Japonyadan, dünyadan ve kasımpatılarından.
Hangi kasımpatı?
Tezekli köylünün yaktığı
İnce akşam ekmeğini pişirmek için.

Kırkbeş saniyede oldu herşey
8.15 de Hiroşima vardı
Hiroşima yaşıyordu
Saniyelerin çiçek soluşunda
Saat 8.16 olduğunda
Yoktu Hiroşima.
Yangından öte bir şey
1.000.000 santigrad ısı
Ve atom bombası

kaçınılmaz bir sonuçtur bu.

Onun için, «Halkçı Sanat» dediğimiz zaman biz, bu halk beğenisi doymurca sanatı değil, halkın tarafını tutan sanatı anlıyoruz. Yoksa, «Halkçı Sanat», halkın anladığı, halkın tuttuğu sanat demek değildir.

Giderek bu geniş halka daraltılırsa, sanata ilgisi, okuduğu üç beş kitabın sınırları aşmıyor, ya da sanatları hâlâ bir duygulanma ve zevk aracı olarak kabul edenlerin beğenisi de tutarlı bir ölçü olamaz bizim için. Bir emek ve ustalık ürünü olan bir şiir, onun çilesini çekmemiş bir sorumsuz okuyucunun beğenisi bile çevre içinde, yani yarım aydın Türk halkında bulacaktır.

nin, insandan insana, toplumdun topluma, halktan halka, hatta günden güne değışer çeşitli değerlendirmeleri ortaya çıkar ki sağma bir şey olur bu. Sanat eserlerinin gerçek değeri, onu özümleyebilecek bir düzeye erişmiş, onu bir emek ve yaratıcılık ürünü olarak karşılamağa hazır çevrelerde anlaşılır. Bir eleştirici olarak gerçek bir aydın olarak görevimiz, katı yargılara sapmaktasızın, bu bilinçli okuyucu çevresini genişletmeğe yardım etmektir. Sanatımız asıl sağlam dayanağını ve ilerleme gücünü, bu okumasını ve değerlendirmesini bilen çevre içinde, yani yarım aydın Türk halkında bulacaktır.

Ölümünün Ellinci Yıldönümünde
TEVFIK FIKRET
ESKİ ÇAĞLAR TARİHİ

(Tarih-i Kadim)

Yenileştiren: A. KADİR

Büyük Türk ozanı Tevfik Fikret'in bu çok önemli şiiri A. KADİR'in şiir diliyle yeniden yarattığı ve çok temiz baskılı bir kitap halinde genç kuşaklara armağan edildi.

KİTAPÇILARDAN ARAYINIZ 3 LİRA

Kitapçınıza ısmarlayınız.

İsteme adresi: P.K. 58 - Beyazıt - İSTANBUL

(YON - 105)

Az Gelişmiş Ülkelerde Kültür ve Sanat Tartışmaları

MİLLİ KÜLTÜR VE DEVRİMCİ KÜLTÜR

Üç sayıdır yayınlamakta olduğumuz bu tartışmanın bu hafta son bölümünü yayınlıyoruz. Millî kültür, geçmişin kültür mirasından yararlanmak, batı kültürü ile ilişkiler Türkiye'nin de en canlı, en önemli meseleleri arasındadır. Cezayir'deki tartışmaların yazarlarımız ve sanatçılarımız arasında geniş bir ilgi uyandırması üzerine gelecek sayıda bir soruşturmaya başlıyoruz: «Millî kültür ve batı kültürü ile ilişkiler.»

Çeviren: Fethi Naci

A.P. Lentin: Hepimiz şu sonuçta mutabıkız; Bugün, özü bakımından ilerici olan eserlerle özü bakımından gerici olan eserler arasında bir ayırma yapmak zorunludur, bu ayırma, ideolojik ve politik olmalıdır Millî Kurtuluş Cephesi (FLN) bugün, Cezayirde sosyalist kuruluşun hareketine getirdiği kuvvetidir. Cezayir'in kendine özgü durumunu da göz önünde bulundurarak, böyle öncül devrimci bir partinin kültür hayatındaki rolünden söz etmemiz gerekir.

Muhammed Hedda: Bu sorunun bir ilk cevabını, 1964 FLN kongresinin hazırladığı temel belge olan Cezayir Yasası vermektedir.

Beşir Hac Ali: Cezayir Yasasının metinlerinde ve satırları arasında okuyabildiğimizce, FLN partisi, kendi tutumunu sanatçıya, yaratıcıya zorlamıyor. Bununla birlikte, memleketin kuruluşunun hareketine getirdiği bir parti olarak, öncül bir parti olarak, FLN'nin kültür meseleleri üzerinde kamusal belirten hakkıdır. Partinin kültür alanındaki rolü de öncül bir yol, harekete getirci bir rol olmalıdır, ama parti emriyle, talimatlar vermemelidir. Sosyalist devrim çerçevesi içinde, araştırma özgürlüğü tam olmalıdır. Şüphe etmek özgürlüğü bile bir ilerleme kaynağıdır.

Muhammed Hedda: Ben ki hem non figuratif resim yaparım, hem de ressam bir militan memleketinin hayatından etkilenen ve kendisi de memleketini etkileyen bir adam sayarım Beşir Hac Ali'nin çözülmesi ile mutabıkım Cezayirde eksiksiz bir yaratma özgürlüğü vardır, ve bu bakımdan, bizim deneyimiz bir takım sosyalist ülkelere mutabık düşüncelerimizdir. Ressam, bence, bir militan olmalıdır eski ve yeni gerçekliklere her zaman bağlı bir insan olmalıdır.

Muhammed Budia: Beşir Hac Ali'nin tersine olarak ben Cezayir Yasasının henüz Cezayir kültürünü tarif etmediğini düşünüyorum. Bence Cezayir Yasası, bu konuda, genel sözler getirmekle kalmıştır çünkü sözünü ettiğimiz kültür envanterini yapmak için belli bir zaman gerektirir Cezayir Yasasının zenginleştirmek gerektirir Parti bunu düşünerek, şimdiden musiki tiyatro, resim, sinema, vb üzerine bir dizi konferans düzenleme başlatmıştır Parti, başlıca ilaflilerin düşüncelerini belirtmelerini, fikirlerini söylemelerini beklemektedir Bununla birlikte, avdınların çoğu zaman hak-sız bir davranışta bulduklarını gördüğümüzü de kabul etmek gerekir. Kim kendini bireysizliğe hapsetiyor, ve eserlerinde sadece kişisel yürek sıkıntılarını, ya da metafizik meselelerini işliyor. Pek az çalışan başkaları, sistem bir şekilde bugünkü Cezayir veriyorlar Parti düşüncelerini belirtmeden ve onlar partinin kültürle ilgili vazifelerini ve kararlarını öğrenmeden önce de partiyi suçlamışlardır: çünkü, tek bir partinin varlığı olgusunun bile kendi özgürlüklerine zararlı bir güdümlüğe yol açacağına daha önceden karar vermişlerdir Kendilerine sağlanan ve gerçekliğini tanımakta hepimizin birlik olduğumuz mutlak yaratma özgürlüğünün değerini ve önemini göz önünde tutuyorlar.

Ahmet Azegag: Söylediklerimizle esasta mutabıkım: fakat ben sanatçının sapına kadar bireysel olduğu konusunda Sanatçı ancak kişisel bir görüşü, düşünüşü anlatabilir. Sanatçının halk adına konuşmak hakkı olduğuna da aklım yatmıyor.

Muhammed Budia: Sanatçı halk değildir, ama halk için konuşmalıdır.

Ahmet Azegag: Sanatçı ancak kişisel duygularını, düşüncelerini anlatarak halk için konuşabilir.

Muhammed Budia: Bir örnek: Bugün hepimiz ilaflendiren kendî kendine yönetmeden (autogestion), kendi kendine yönetmenin başarılarından ve karşılaştıkları güçlüklerden söz etmek olumsuz bir çevrede verilmektir, halka seslenmektir. Biz kuşaktan bu devrimci dünevada, bu birçok toplulukların hareket içinde oldukları dünevada, sadece kendî yürek sıkıntılarından söz açmak, sadece kendinden söz açmak, geniş ölçüde olumsuz bir davranışta bulunmaktır.

Ahmet Azegag: Ben öyle düşünmüyorum. Az önce Cezayirde kültürel bir güdümlüklük olmadığını söyledim, ama kişisel meselelerden değil de «autogestion»dan söz açmamız gereklirse, bence bu güdümlüklük olur.

Muhammed Budia: Eğer Cezayirli avdınlar çevrelerinde olan bitenlere bütün bu gördüğümüz önemli olaylara, bu ekonomik, sosyal ve sendikal karışıklara kavitsiz kalarak yalnız kendi kişisel meseleleriyle uğraşırlarsa, eğer halka seslenmezlerse, eğer halka bir şey hiç yardım etmezlerse, yaptıkları bence ihanettir.

Ahmet Azegag: Kim ispat edecek onların ihanet ettiğini? Kim söyleyecek bunu?

Beşir Hac Ali: Ben de, Budia gibi, bütün Cezayir'in karşı karşıya bulunduğu meselelerle ilgilenmeyen avdınların balkın bir yabancı sayacağı, avdınlar olacağına inanıyorum. Ama hemen şunu da ekliyorum: Edebiyat eseriyse propaganda ayemini birbirinden ayırmak gerekir. Eserlerinde olumlu tipleri ortaya koyarken bir yazardan «angaje» bir gazeteci gibi davranmasını istemem. Pazar günleri köylere yardımı giden traktörlerin, tarım malzemelerini düzelterek işleten şehir işçilerinin alalım. Pazar günleri çalışan bu işçileri onların verdikleri örneği yüceltmek gazetecinin hakkıdır, çünkü o, bu örneğin geniş ölçüde yayılması için yazmak zorundadır. Ama eğer bir romancı bu sosyale olayı yorumlarsa, bu gönüllü işçi, bütün çelişmeleriyle bütün karmaşıklığıyla göstermesi gerekir. Belki de bu gönüllü işçi, bu emek kahramanı, geceleyin evine gidince karısı döven kaba herifin biridir.

Genel bir biçimde, bütün Cezayirli yazarlardan «autogestion» üzerine söz etmelerini istemiyorum. Cezayirli yazarlar, devrim çerçevesi içinde, istedikleri konuyu işlemekte özgürdürler; ama eğer yazar karşı-devrimci ise onun varı burası değildir. Bir eser yazarı onu yazıp bitirdiği andan itibaren artık yazarın olmaktan çıkar. Artık onu okuyan herkesin malı olur. Ben sosyalist devrim çerçevesi içinde, Cezayirli avdının tam bir özgürlüğünden yanayım, ne var ki bir eser Cezayir halkının tamamlamakta olduğu bu yaman esere karşı yönelmişse o zaman bu eseri hoş görmek mümkün değildir.

Ahmet Azegag: Niçin?

Beşir Hac Ali: Çünkü bu eser karşı devrimci olacaktır.

Ahmet Azegag: Bunu söylemek sana düşen bir şey değildir.

Muhammed Hedda: Böyle ölçüler koymak ve kültürel alandaki sorumlulukları yüklemek üzere avdınlar niçin kendi aralarında, parti çerçevesinde sendikalar ya da birlikler halinde birleşmiyorlar?

Muhammed Budia: Kasaca sen bir kendi kendine güdümlüklük teklif ediyorsun. İsteri güçler kültür olan profesyonellerin, uzmanların elinde bir güdümlüklük. Seninle aynı görüşte değilim. Gerçekten de, belki de şarın, yazarın müzasyenun ressamın bilmediği başka bilgilere sahip olan politika adamı, işi güçlü ve ödevi memleketin ekonomik, sosyal, sendikal gelişmesinden günün güne haber dar olmak olan politika adamı, niçin tartışmanın dışında bırakılacak, niçin görüşünü bildiremeyecek? Kültür dünyası her şeyden bağımsız başı başına bir dünya değildir. Bir devrimde her şey bir birine bağlıdır. Yetersizliklerine rağmen bütün devrimi, bütün memleketi vanstan FLN Partisi bu demokratik parti, bütün alanlarda olduğu gibi kültür alanında da yüksek sorumluluklarını yüklenmelidir. Kültür konusunda tam bir kontrol yokluğu Cezayir için tehlikeli olacaktır, çünkü kimse, ciddi olarak, bugün bütün avdınların, bütün şairlerin, bütün yazarların bütün ressamların bütün tiyatro adamlarının devrimci okullarını süyliye-mez. Çünkü dışardan gelen ya da memleketin için de görülen burjuva etkileri halâ güçlüdür ve haberleşme alanında da, ideolojik alanında da parti çalışması ancak başlamaktaadır.

Muhammed Hedda: Ressam olarak, ama aynı zamanda parti militanı da olarak, aşırı bir güdümlüklük. Daha az tehlikeli olmayacağına söyleyeceğim.

Beşir Hac Ali: Bütün bunlar yönetici görevler, deki insanlara bağlıdır. Güdümlüklük ilkesi —yönelme ve denetleme kavramını kullanmayı tercih ederdim—, kültür alanında, son derece yararlı olabileceği gibi son derece zararlı da olabilir. Bu, bu ilkenin uygulanmasındaki kafaşa ya da vumşaklığa bakar; bu ilkenin anlavışla ya da anlavışsızlıkla uygulanmasına bakar. Cezayirdeki duruma gelince, bireysel bir düşüncenin değil kolektif bir düşüncenin ürünü olan Cezayir Yasası bana şahsen doyurucu geliyor; bunu daha da zenginleştirmek, daha da somutlaştırmak Cezayirli avdınlarla düşüyoruz.

A.P. Lentin: Bu konuşmayı, aramızdaki tartışmanın bile devrimci Cezayir kültürünün daha çok millî olduğunu söylediği ölçüde daha çok evrensel olmaya yöneldiğini ispat ettiğini söyleyebiliriz sonuçlandıracağım. Çünkü son olarak ele aldığımız meseleler bugün bütün sosyalist ülkelerde ve bütün dünevadaki devrimci hareketlerde tutku ile tartışılan meselelerin aynıdır.

Bir dev mantardı ölüm ormanı üzerinde
Bip götürmüştü yüzyılların getirdiği bir günü.

Kırkbeş saniyede koşabilirirdi dört yüz metreyle
Bir Polonyalı atlet çimen serinliğinde bir stadın
Ve bir erkek arzulanmış bir kadından
Bir yeni insan yaratabilirdi öpüşmelerle
Sevinin çeşmesinden.
Ve kırkbeş saniyede alınıs bin kişi öldü
Samsız bir ısıda, kavruldu
Çimen gözleri ince Japon kızlarının.

Bir de o müydü, Akikuro Takahashi
Çağın orta yerine bir kasımpatı oturtan?
Bir sönmüş güneşli çiçeği
Sana 8.16 da. Uranyum ışınlarında
Yandıysa saçları ve defteri.
Gökülden duman.

Bir de o müydü, deniz hisirtisinde
Büyeyen İpek yosunların sesini?
Yanıyordu ölü bir balık gibi kıyıda
8.16 da. Bir dakikadan az
Bir yıldız ağmasına bile yetmez
Bağlamıştı kutsal atomlarına bedeni.

Bir de o müydü, Japon işi ayasında
Sarımsık her kadandaki güzelliği?
Sana öpüşlerine yenilediği dudaklarında
Sana 8.16 da dökülmüştü derisi
Bir madde ayasındaydı gökyüzü
Bir bakıyordu kendi gözlerinden.

Bir de o müydü, çiften ipleği
Büyeyen İpek böceğinin salıyasından?
Büyeyen İpek böceğinin doğayı.
Sana 8.16 da, bir yaka gemiydi fabrika
Büyeyen İpek böceğinin altı karanlığında
Büyeyen İpek böceğinin altı karanlığında.

Bir de o müydü 8.16... Kırkbeş saniye fazla değil,
Büyeyen İpek böceğinin altı karanlığında
Büyeyen İpek böceğinin altı karanlığında yakılan
Büyeyen İpek böceğinin altı karanlığında
Büyeyen İpek böceğinin altı karanlığında.

Bir de o müydü, su ve güneş uslu uslu
Büyeyen İpek böceğinin altı karanlığında
Büyeyen İpek böceğinin altı karanlığında
Büyeyen İpek böceğinin altı karanlığında
Büyeyen İpek böceğinin altı karanlığında.

Büyeyen İpek böceğinin altı karanlığında
Büyeyen İpek böceğinin altı karanlığında
Büyeyen İpek böceğinin altı karanlığında
Büyeyen İpek böceğinin altı karanlığında
Büyeyen İpek böceğinin altı karanlığında.

Büyeyen İpek böceğinin altı karanlığında
Büyeyen İpek böceğinin altı karanlığında
Büyeyen İpek böceğinin altı karanlığında
Büyeyen İpek böceğinin altı karanlığında
Büyeyen İpek böceğinin altı karanlığında.

Büyeyen İpek böceğinin altı karanlığında
Büyeyen İpek böceğinin altı karanlığında
Büyeyen İpek böceğinin altı karanlığında
Büyeyen İpek böceğinin altı karanlığında
Büyeyen İpek böceğinin altı karanlığında.

Büyeyen İpek böceğinin altı karanlığında
Büyeyen İpek böceğinin altı karanlığında
Büyeyen İpek böceğinin altı karanlığında
Büyeyen İpek böceğinin altı karanlığında
Büyeyen İpek böceğinin altı karanlığında.

Ceyhan Atuf Kansu

FETHİ NACI'NIN EDEBİYAT YAZILARI

İNSAN TÜKENMEZ

FETHİ NACI'NIN EDEBİYAT YAZILARI

FETHİ NACI'NIN EDEBİYAT YAZILARI

FETHİ NACI'NIN EDEBİYAT YAZILARI

Mükelleflerin ödedikleri vergi miktarlarının açıklanmasına en çok gülenler bankacılar oldu. Vergi beyannamesinde zarar, ya da birkaç bin lira gibi gülünç kârlar gösteren mükellefler, bankacıları bayagi eğlendirdi. Zira bu mükelleflerin, bir de kredi almak için bankalara verdikleri bilançolar vardır. Bankalara verilen bilançolar, büyük kârlar gösterirken, Vergi Dairesine sunulanlar kârları yok etmektedir. Bu durum karşısında dayanamayan ciddi bir bankacı, «Akıllarına esse de Maliye uzmanları, iş adamlarımızın bankalara verdikleri bilançolarla, Maliyeye verdiklerini bir karşılaştırsalar, çıkacak çapanoğulları karşısında ağızları açık kalacaktır» dedi.

Bankalara verilen bilançoların da, Maliyeye sunulanlar gibi, gerçeği yansıtmadığı söylenemez. Zira Maliyeye kötümser tablo çizen iş adamları, bankalara da her şey toz pembe gösterme durumundadırlar. Zira kredi alabilmenin şartlarından biri parlak bilançodur. Kredi, Ticaret Odasına kayıtlı tüccara verilir. Kredi talebinde bulunan kimse, tüccar olduğunu belirten belgeyle birlikte kuruluş, ya da yıl sonu bilançosunun bir örneğini bankaya sunar. Banka müdürü, buna dayanarak kredi isteyen şahıs ya da firma hakkında istihbarat yapar. Bilanço rakamlarını değerlendirir. Prensipten ibaretle, bilanço rakamları tehlikeli bir gördüğü gösterir, ya da istihbarat bozuk çıkarsa kredi verilmez. Ne var ki kredi mekanizması prensiplere uygun işlemek: Kapkaççı firmaların çoğu, çeşitli yerlerden «piston» sağlamıştır veya banka müdürü ile «sıkı işbirliği» kurmuştur. Bu takdirde, bilanço müdürün odasında hazırlanır. Firma hakkında istihbarat görevli memur değil, bilançoyu tertipleyen müdür yapar! Bazen kredi tepeden inme kararlaştırılır. Banka Yönetim Kurulları, nüfuzlu müşterilere kredi açmayı kabul eder. Kredi artık verilmiştir, mesele Bankalar Birliğinin zorunlu kıldığı belgelerin hazırlanması suretiyle, işin kitabına uydurulmasıdır. Belgeler, başta parlak bir bilanço olmak üzere, krediyi haklı gösterecek şekilde hazırlanır.

ÜÇ MİLYAR NASIL BATTI?

Banka kredileri, 1964 yılında 14 milyar lirayı aşmıştır. Bunun 9 milyar 400 milyonu ticari kredilerdir. Esasen bizim bankacılığımız, orta ve uzun vadede yatırım kredilerine pek itibar etmez. Bu durumu, klasik bankacılık kurallarına pek aykırı sayılmaz. Fakat bankacılığımız, işletme kredilerini de sanayiye yöneltmeyi pek sevmez. Ticareti, özellikle spekülasyon faaliyetleri finansman etmeyi tercih eder. Kalkınmaya aykırı, bu kolay ve kârlı yolun seçilmesine rağmen, banka kredilerinin önemli bir kısmı, kapkaççı firmalara peşkes çekildiği için geri alınmayacak durumdadır.

Banka bilançolarında, «diğer aktifler» adı bir ana hesap vardır. 1964 yılı sonunda «diğer aktifler» 3 milyar 147 milyon gibi çok büyük bir miktara erişmiştir. Bu hesaba, esas itibarıyla, tahsil mümkün olmayan batak krediler yer alır. Bankalarımız, «diğer aktifler» in dökmünü açıklamaktan dikkatle kaçınırlar. Zira bu ana hesaba, bir iki önemsiz hesaba girisine, «kanuni takipteki alacaklar, tahsil geciken alacaklar ve tahsil gayri kabil alacaklar» gizlenmiştir. Ve bu batak kredi hesabı, 14 milyar liralık bir kredi hacmi içinde, 3 milyar 147 milyonu bulmaktadır. Demek ki kredilerin yüzde 23,5 kadarı batırılmıştır. Bu, son derece yüksek bir orandır: Bütün bankaların, ödenmiş sermayeleri, karşılıkları ve ihtiyatları tutarı, 4 milyar 787 milyon liradır. «Diğer aktifler» hesabının tutarı ise, 3 milyar 147 milyon. Hele bazı bankaların batak alacakları, sermaye ve ihtiyatlarından fazladır. Örneğin T. Ticaret Bankasının ödenmiş sermaye, ihtiyatlar ve karşılıkları tutarı 41 milyon 770 bin liradır, «diğer aktifler» de 40 milyon lirayı bulmaktadır!

Bankalar, «diğer aktifler» ana hesabına alınmış kredilere faiz yürütmezler. Zira bu kredilerden ümit kesilmiştir. Ama bazı bankalar, yeter temettü alamadıkları için homurdanan ortaklarına, ya da «sıkı işbirliği» yaptıkları kişilere açıkları krediyi bu yoldan geçirerek, onlara çok ucuz fiyat, kredi sağlarlar. Ortakları özel kişiler olan bankalarda görülen bu tür kredi, hiç bir zaman gerçek kişiler adına olmadığından ve her zaman paravan şirketlere verildiğinden, ancak çok uzun araştırmalar sonucu anlaşılabilir bir yolsuzluk örneği teşkil etmektedir.

PARAVAN ŞİRKETLER

Hal:tan toplanan mevduatın önemli bir

BİR BANKACI AÇIKLIYOR:

Bankacılığın perde arkası

II. KREDİ OYUNLARI

kısmı batak krediler yoluyla çarçur edilmektedir. Bunda, Türk kapitalizminin burjuva ahlakından dahi yoksun batakçı zihniyeti kadar, bankaların kapkaççı niteliği, ehliyetsizliği ve bazı banka yöneticilerinin çevirdiği dolaplar rol oynamaktadır. Geçen yazımızda, halkın parasına, paravan şirketler yoluyla kuruculara aktarmak için dolandırıcılık şirketleri şeklinde işleyen bankalar kurulduğunu görmüştük. Piyasa biraz daralınca bu bankalar peşpeşe tasfiye edilmişlerdir.

Paravan şirketler, normal kapitalist ölçülere uygun şekilde çalışan bankalar için de büyük tehlike teşkil etmektedir.

7129 sayılı Bankalar Kanununun 38. maddesi bir firmaya verilecek kredi miktarını kısıtlamıştır. Bu maddeye göre, ticari sektöre çalışan bir firmaya sermaye ve ihtiyatları toplamının, ya da Türkiye'ye tahsis edilmiş sermayesinin yüzde 10'undan fazla kredi verilemez. Maden, bayındır, ulaştırma, sanayi alanları için bu oran yüzde 25'tir. Bu kısıtlayıcı hüküm karşısında, daha çok kredi almak isteyen firmalar, paravan firmalar kurarlar ve bu yoldan sağladıkları kredileri diledikleri işlerde kullanırlar. Tabii ki piyasa dalgalanmaları ve sıkışıklıkların getirdiği ödeme güçlüğü sonucu, paravan şirketler ortadan kalkar. Fakat asıl kreditor, bu arada krediyi çoktan başka yerlere aktarmıştır. Kredinin tahsil mümkün değildir. Veya asıl kreditorün işleri bozulduğu zaman, paravan şirketler zincirieme yığılmaktadır.

Bankaların firmalar hakkında yaptıkları istihbarat yolu ile paravan kuruluşların gerçek niteliklerini öğrenmek çok güç bir iş değildir. Ne var ki mutlaka para satmak amacıyla olan bankalarımız, bu mesele üzerinde yeterli kadar durmamakta, neticede de «diğer aktifler» hesabında tasfiye sırasını bekleyen yüz milyonlarca lira batak kredi çoğalmaktadır.

HATIR BONOLARI

Kredi yağmasının başka bir kaynağı, hatir bonolarıdır. Hatir bonusu, iki kişinin hiç bir mal alışverişini yapmaksızın kendi aralarında tanzim ederek bankalara kırdıkları senetlerin tümüne denir. Bütün varlığı 3 - 5 bin lira arasında oynayan bazı kişilerin, 50 - 100 hatta 200 bin liralık poliçeleri kabul ettiği, bazan bir terzinin, su motörleri satan bir firmanın büyük meblağ taşıyan poliçelerinden dolayı protesto edildiği görülmektedir.

İş hacmi dar, imkânları kayıtlı firmaların büyük krediler sağlayabilmesi, uyardıkları güven, ya da banka yöneticileri ile kurdukları menfaat ilişkileri sonucunda, ödeme gücünden yoksun muhataplar üzerine keşide ettikleri poliçe veya düzenledikleri hatir bonoları ile mümkündür. Firma değişik bankalardan büyük miktarda kredi aldıktan sonra, hatir bonusu düzenleyerek kredileri devamlı uztabileceğine güvenerek, bu kısa vadeli kredilerle yatırıma girişmektedir. Tabii ki

ufak bir piyasa dalgalanması, ya da kredinin uzatılmasının reddi sonucu, güçsüz muhataplar arka arkaya protesto yemek. te. hatir bonusu üzerine kurulan kredi imparatorluğu bir anda çökmektedir. Böylece, banka elinde senet olmasına rağmen, tahsil imkânlarından yoksun hale düşmektedir. 100 bin liralık senedin borçlusu, bin lirayı bile ödeyemeyecek durumdadır. Hatir bonusu ile kredi sağlayan firmanın varlığı, peşpeşe dizilmiş bankaların alacaklarını karşılamaktan çok uzaktır. Esasen bu yola giden kapkaççı firmaların çoğu, aldıkları kredileri, derhal emin yerlere aktarmaktadırlar. Durum tehlikeye düşünce, firma varlığı, allenin öteki fertlerine devredilmekte, firmanın iflasına ya da konkordatoya gidilmektedir. Son İcra ve İflas Kanununa göre, aile fertlerine ait malların da haczi mümkün olduğundan, bazı büyük tüccarlar, malları karlılarına devretmiş, karlılarını boşadıktan sonra, onlarla imam nikâhi ile yaşmaya başlamışlardır! Hilebaz tüccar, yakınlarının bir «ununa gelmemek endişesiyle çekilen devrettiği malların, bir ömürden çok uzun bir süre için işletme hakkını düşük bir kira ile üzerine almaktadır.

Kredi piyasasında büyük bir yara halinde duran bu hatir bonolarının sürüp gitmesinde, bankacıların da büyük ihmali vardır. Bankalar, senedi ciro edenin üzerinde bir dereceye kadar dururlarsa da, asıl borçlunun durumuyla ilgilenmezler. Halbuki genellikle birbirleriyle hiç bir ticari ilişkileri olmayan kişiler arasında ve yuvarlak rakamlarla düzenlenen hatir bonolarını teşhis kolaydır. Ne var ki kredilerinde sadece tek muhatap olduğunda duran bankacılarımızın da bu konudaki ihmali yüzünden, hatir bonoları önlenmek şöyle dursun, tehlikeli ölçüde gelişmektedir.

TEMİNAT MEKTUPLARI

Kredi soygununun büyük bir kaynağı, teminat mektuplarıdır. Teminat mektubu, bankanın bir firmaya, taahhüdünü zamanında yerine getireceğine dair kefil olması şeklinde tanımlanabilir. Genellikle ibalelere güven müteahhitler lehine verilir.

Teminat mektubu alan firmalar, çoğu zaman bunu gerektiği gibi kullanmazlar. Öyle inşaat firmaları vardır ki, bankalardan aldığı teminat mektubuyla araçlarına benzini almış ve banka, bir devlet daire sine hitaben verdiği teminat mektubunun bedelini, bir benzini bayisine ödemek zorunda kalmıştır. Öyle firmalar vardır ki, teminat mektubuyla aldıkları çeşitli evsafsak malı, yarı fiyatından da aşağı satarak nakde çevirmiş, bununla yeni bir iş tutarak, eski firmasını kapatmıştır. Böylece, taahhüdünü yerine getirilmesi «kefil» bankaya kalmıştır.

Öyle banka müdürleri vardır ki, firmanın durumunu ve yaptıklarını bile bile yeni teminat mektupları düzenleyerek, batmak üzere olan firmalarla ortaklıklar kurmakta ve bankanın milyolar kaybetmesine yol açmaktadırlar. Tabii bu arada kendileri zenginleşmektedirler.

1957 - 60 döneminde, teminat mektubu karşılığında çeşitli işlere giren müteahhit firmaların pek azı, 1960 krizine dayanabilmiştir. Ve peşpeşe iflas eden müteahhitlerin, teminat akçesi yerine verdikleri teminat mektuplarının bedelini, teminat mektubu kredisinin kefil de güçsüz olduğundan bankalar ödemiştir. Ödediği paraları firmadan, ya da kefilinden tahsil edemeyen bankalar, bu yüzden güç duruma düşmüşlerdir. Banka tasfiyelerinde, teminat mektubu kredilerinin payı büyüktür. 3 milyarlık «diğer aktifler» arasında, teminat mektubu batakları önemli yekün tutmaktadır.

Başka bir dolap, emtia karşılığı kredilerde döndürülmektedir. Dolap, eksper, tüccar ve banka müdürü anlaşmasına dayanmaktadır. Böylece pahalı bir mal karşılığı açılan önemli krediyi karşılık, aynı miktarda değersiz bir mal karşılık göstermektedir. İlk bakışta inandırıcı görülen bu apaçık sahtekârlık yüzünden, son zamanlarda bazı bankalar büyük zararlara uğramaktadır.

Görülüyor ki bankacılık, kapkaççı yerli kapitalizmin bütün hastalıklarını taşımakta ve hastalığı daha da ağırlaştırmaktadır. Kredilerin, ekonomik yararına kullanılması için, Kalkınma Planında atılmalı sızılanan bir sürü tedbir lâfta kalmıştır. Bugünkü kapitalist göç, köklü dönüşümlerle kapitalist olmayan bir yöne sokulmadığı müddetçe, bankalar millileştirilse dahi, durum pek fazla değişmeyecektir.

GELECEK YAZI

BANKANIN YÖNETİMİ

SÜMERBANK

Sermayesi: TL. 500.000.000

Merkezi: Ankara

Ulus Meydanı

Tel: (Santral): 10 50 01

Türkiyenin en Büyük Sanayi Kuruluşudur.

SÜMERBANK

Yurt içi ve yurt dışı her türlü bankacılık hizmetleriyle emrinizdedir.

SÜMERBANK'ın Şubeleri

Ankara — Yenışehir (Ank.) — Çebeci (Ank.) — Adana — Bahçekapı (İst.) — Beyoğlu (İst.) — İstanbul (Karaköy) — Balıkesir — Bursa — Eskişehir — İzmir — Eşrefpaşa (İzm.) — İzmit — Karabük — Kayseri — Ceyhan — Demir (İzm.) — Şişli (İst.)

(BASIN: 14662 - A - 9476)